В СЕРЦЯХ ЛЮДЕЙ ЗАЛИШИВ СЛІД…

(ПАМ’ЯТІ ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА ГОРБАЧУКА)

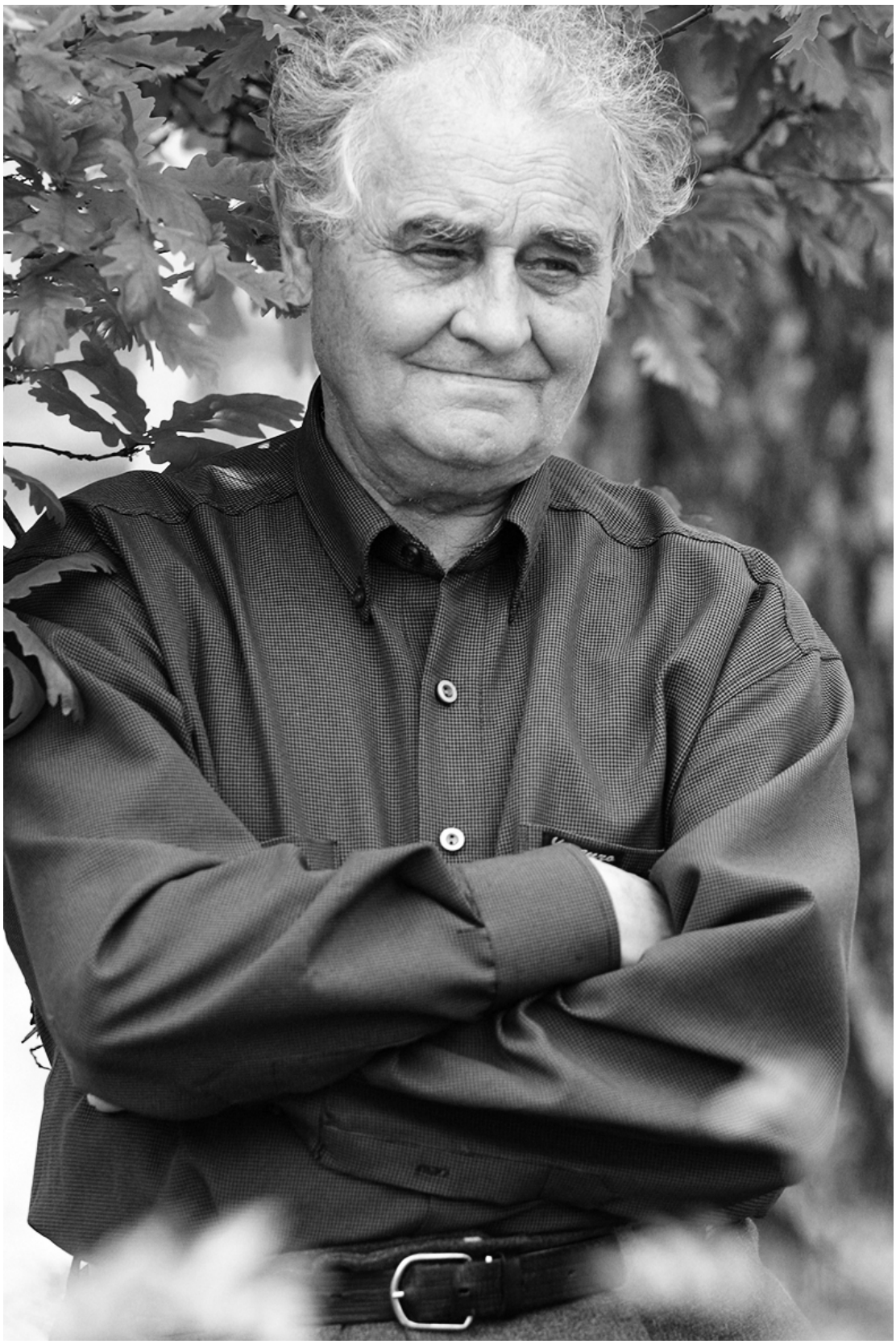

Василь Тихонович Горбачук

(1927 – 2013)

Пропонуємо вашій увазі лист-звернення Василя Тихоновича Горбачука, який надійшов до Донбаського державного педагогічного університету 24.12.2013 року. 25 грудня 2013 року Василь Тихонович закінчив свій земний шлях.

ОСТАННІЙ ЛИСТ

Свій лист адресую всім викладачам, студентам та співробітникам Донбаського державного педагогічного університету

Дорогі друзі, шановні колеги!

Ми вступаємо в Новий ювілейний 2014 рік. Це рік 75-річного ювілею нашого навчального закладу. З висоти часу й свого віку приємно спостерігати за змінами, що відбуваються. Велике задоволення маю, коли чую звістки про захисти докторських та кандидатських дисертацій, про відкриття спеціалізованої вченої ради та інші здобутки викладачів та студентів. Коли ми з дружиною у 1974 році переїхали у Слов'янськ, то професорів та доцентів в тодішньому інституті було менше, ніж зараз на одному філологічному факультеті.

Майже двадцять років тому я був одним з ініціаторів відновлення філологічного факультету у нашому виші, бо саме це було дуже потрібною справою для нашого регіону. Мені приємно, що я мав відношення до цієї великої роботи й новому філологічному факультетові вдалося стати одним з найчисленніших та найяскравіших в Україні. Сьогодні перепрошую в тих, кого це неприємно торкнулося свого часу, дякую побратимам і соратникам, колективу кафедри української мови та літератури, на плечі яких впав головний тягар роботи та чия підтримка дозволила мені не тільки розпочати Велику справу, але й гідно завершити її. Тож, святкуючи ювілей, є багато славних сторінок, які варто згадати.

Особлива вдячність тим, хто сьогодні опікується університетом та факультетом за те, що наші мрії та сподівання не зникли в нікуди, а продовжують давати достойні плоди. Наснаги Вам й віри в себе та в несхитність українського духу!

Напередодні новорічних та різдвяних свят щиро бажаю радості, любові, достатку в домі, щасливої та щедрої долі, а впевненість у завтрашньому дні хай назавжди наповнює Ваші серця!

Сподіваюся, що Ви підходите до цих свят з новими здобутками і далекосяжними планами. Нехай Новий рік та Різдвяна Зоря принесуть у Ваші домівки веселий настрій, здоров'я, щастя, гучну колядку та зігріють радістю серце.

Щасливого Нового року та веселого Різдва!

Зі щирою повагою, професор – Василь Горбачук

Уривки з книги Лідії Нечай «Опустела без тебя земля… (Невідіслані листи)»

25 грудня 2013 р. о 5 год. 15 хв. помер мій коханий Василь Тихонович, з яким ми пройшли тернистий, але щасливий довгий шлях – 55 років!

Ми ніколи надовго не розлучались, разом працювали, відпочивали, нам ніколи не було сумно… «З тобою вдвох ми не зітхали…» Тепер я залишилась одна, словами не викажеш мого горя, суму, зневіри. Душа болить, серце стискається, коли побачу його фотографії, друзів, родичів.

Похорон пройшов для мене, як у тумані: усі клопоти взяли на себе діти, родичі, друзі. Мені дісталось тільки підготувати до поховання… яке страшне це слово, як ми боялись його, часто обговорювали, жартома і всерйоз, і все ж – це страшне, тяжке, глибоке горе.

Похорон відбувся 26 грудня 2013 р. в Ірпені на кладовищі по вулиці Матросова (ділянка № 55, ряд № 5, місце № 10).

Відспівав покійного священик української православної церкви Роман Мельниченко, дуже гарно ховали; він же й висповідав перед смертю покійного.

На похороні були присутні діти, внуки, брати, сестри покійного, племінники, друзі, сусіди. Приїхали провести в останню дорогу свого наставника, наукового керівника колишні аспіранти: Катерина Григорівна Городенська з Києва, Тетяна Василівна Ніколаюк, Надія Валентинівна Швидка, Лариса Миколаївна Тищенко зі Слов'янська, з Полтави – Тетяна Іванівна Ніколашина. Також був на похороні давній друг зі студентських років Євген Сверстюк і з ним відомий дисидент Василь Овсієнко. На поминках і на кладовищі звучало багато вдячних виступів присутніх, спогадів, теплих слів в адресу покійного.

Над могилою коханого я прочитала свій вірш:

Я прилину до Тебе хмаринкою,
Усміхнуся золотою краплинкою,
Задзвеню зелененьким листочком
І веселим весняним струмочком.

Вічна тобі пам'ять.

…Спочатку спала кілька ночей у сусідки Надії Іванівни, спасибі їй – приютила мене. Згодом у сні й наяву являється мені мій дорогий Василько, але не говорив, тільки покликав «Ліда», а то одним словом обізвався «бігом». Я молилась, щоб не турбував мене, просила Бога дати мені сили винести цю розлуку, часто плакала. Йшла з дому, щоб не натикатись на знайомі речі.

6 січня 2014 р.

…Ходила в церкву на службу, не могла спокійно стояти. Важко й боляче. Молюся й на ніч і з ним говорю, умовляю, щоб допоміг мені перебути це горе.

7 січня 2014 р.

…Все ближче до 40 днів від твого відходу. Кажуть люди, що після 40 днів стане мені легше, а я щось у це не вірю. Мене тішать родичі, ми разом прожили багато років, щасливо, дітей виростили, вивчили, діждались онуків. Усе це правда: ми рідко розлучались, але тоді я тебе чекала, а що зараз сказати? Я не можу уявити, що я тебе вже ніколи не побачу, не почую. Для мене це нестерпно, але ж де дінешся? Що робити? Кричати? Плакати? Не допоможе. З ким радитися?

Ось так я кожен день переконуюсь, що це не сон, як я думала спочатку, а страшна реальність, безперспективність, самотність. І сльози.

23 січня 2014 р.

…Мій любий, сьогодні буде мова не про нас – про Україну. На Майдані вже тривалий час ішли бої, справжні, з жертвами, з кровопролиттям. Ми всі слідкуємо, молимось за своїх, переживаємо. Особливо Коля з сином: щодня вони на Майдані. А вчора, слава Богу, перемир'я настало. Наших багато побили, але є жертви і з їхнього боку. Тому Янукович під тиском Європи здав свої позиції, відвели війська, його беркутівці потрапили в полон. Слава Богу й слава українцям, які довели, чиї вони діти!

Сьогодні я, як ніколи, спала довго й спокійно. Який би був радий ти. А Коля й Колюня? Вони просто без Майдану не могли жити.

Тепер, може, люди хоч здихнуть вільніше, а то вся країна сколихнулась. Українці через скільки років змогли довести, чиїх батьків вони діти. Страшно дивитись, як ці фашистські морди ціляться у своїх людей! Але таки є Бог!

Сьогодні сонечко серед зими аж сміється.

21 лютого 2014 р.

…Недавно ти снився Соні, ніби на небі читаєш лекції. Як би нам узнати, чи справді твої знання й розум там оцінили?

2 березня 2014 р.

…Моє сонечко! Наш Дімусик у Слов'янську в оточенні росіян. Як я переживаю, молюсь за нього. Давай разом помолимось за нього, хай його Бог береже від ворожої кулі.

19 травня 2014 р.

…Сьогодні, моє єдине сонечко, якраз півроку, як тебе немає. Я вже трохи вбулася, не забула, навпаки, ще більше акцентую увагу на всьому тому хорошому, світлому, що між нами відбулося. Перебираю твої листи, такі дорогі моєму серцю листівки з квітами, журавлями. І згадую тебе то щасливим, усміхненим, то сумним у зв'язку з тривалими розлуками. Але рефреном звучать слова відомої пісні «Коли розлучаються двоє» на слова Г. Гейне, переклад Лесі Українки, а музику написав до неї геніальний композитор Микола Лисенко.

Моє дороге сонечко, я так сумую без тебе, іноді плачу! Але згадую, що ти просив мене не плакати. Не буду. Приснись мені….

Прости, мій хороший, єдиний, незабутній.

25 червня 2014 р.

…Довго не писала тобі, сонечко. Ти вже думав, що забула тебе? Не забула, була зайнята гостями. А тепер знову сама.

Не можу я без посмішки коханого –
Такого дорогого, довгожданого,
Із синіми очима, кучерявого,
Єдиного, смуглявого, жаданого…

Ось бачиш навіть вірші тобі складаю, а пам'яті немає, усе забуваю, годинами шукаю. Ось так і живу, моє сонечко, розбираю наші листи перших років, млію від щастя: які ми були, любий мій, дурні, сварились хтозна-чого. «А счастье было так возможно». Добре, що хоч не втратили одне одного, то була б трагедія. Розбираю листи, фотографії, перебираю все наше спільне життя. Приводжу в порядок архів.

4 липня 2014 р.

…А сьогодні, любий мій, наш день одруження. Ми його відмічали тільки вдвох. Пригадую, читаю в листах, як ми чекали його, відкладали, наближали, поки, нарешті вирішили, коли й де. У листах це все відбито, в одному ти пишеш: що доведеться не мені до тебе їхати, а тобі до мене. Цілий рік ми наближали нашу зустріч.

На Тарасовій горі, 1963 рік

А я добре пам'ятаю, коли ми вперше в житті зустрілись. І ти теж. Це було в Миколаєві влітку на сесії, коли я закінчувала перший курс педінституту (1956 рік), липень – рівно 58 років тому. До нас приїхав молодий аспірант заробити грошей (так ти тоді сказав).

Ты чуть вошел,
Я вмиг узнала,
Вся обомлела,
Запылала и в мыслях
Молвила «Вот он!»
(«Евгений Онегин» А.С. Пушкин)

А цей твір Пушкіна я знала майже весь напам'ять і на першому нашому побаченні, яке відбулося аж через рік, цитувала тобі. Ти був здивований, що я маю таку пам'ять. У тебе теж було таке ж захоплення. Я нікому не сказала, про своє враження від тебе, але студенти вирахували: молодий – досить симпатичний викладач частенько поглядав у той бік, де я сиділа, іноді я щось підказувала, відповідала, отже, уважно слухала. Але цей молодий викладач через короткий час поїхав до Києва завершувати свою кандидатську дисертацію, забувши навіть зробити перекличку, щоб знати моє прізвище. Коли в Києві згадав про Миколаїв, а отже, і про студентів, виявилось, що він не знає, як зі мною зв'язатись (це з твоїх слів).

Так пройшло півроку: був, та загув (так мені подумалось). Але на зимовій сесії в січні я побачила здаля Василя Тихоновича на вулиці (він мене не побачив), отже, подумалось, його знову сюди потягло. І чого б то не сидіти в Києві? Під час сесії на ІІІ курсі зустрілась із своєю мрією. У мене була вільна пара, і я сиділа на подвір'ї школи, щось читала. У цей час у тебе теж була вільна пара, ти вирішив поснідати (холостяк, подумалось, жінка не годує). І так ми вдруге аж через рік зустрілись.

Тепер уже познайомились, навіть домовились зустрітись (звичайно, позичити книжку).

Поговорили ні про що, домовились обмінятись книжками.

Так, 13 липня 1957 р. у нас було перше офіційне побачення (а знайомі ми були вже цілий рік, за цей час не одну дівчину ти встиг обнадіяти).

Але, видно, тільки мені судилося запасти тобі в душу. І я пішла на побачення, не вірячи в щось серйозне, книжку треба було взяти, бо не було з чого вчити українську мову. Пішла. Стали знайомитись: до цього ти й імені мого не знав.

І я знову тебе огорошила Пушкіним (я ж училась на російському відділенні). Не сказала просто, як мене звати, а зацитувала:

«Я имени её не знаю,
И не хочу узнать:
Земным названьем не желая
Её назвать»
(«Евгений Онегин»)

Ти остовпів: оце дівчина, шпарить напам’ять Пушкіна! Далі на питання «Скільки ж Вам років?» я проспівала з опери Дж. Верді «Чіо-чіо-сан»: «Десять – ні більше, двадцять – ні менше: рівно сімнадцять літ». А насправді було студентці 23 роки. Тобі ж, аспіранту, звичайно теж немало, тому ти трохи зменшив свій вік, але мене це не злякало: 28 – 23 – самий раз, бо мені до того попадались хлопці молодші за мене, що мене дуже злило.

Так ми зустрічались до кінця липня, я ще трохи залишилась у Миколаєві, а в серпні поїхала додому, про що повідомила тобі телеграмою, «Доїхала благополучно. Ліда» Тобі сподобалась моя пунктуальність, не заставила довго чекати. А потім завжди дорікав за хоч малу затримку листів. Отже, чекав їх, вони тебе гріли. Я й писала часто, але іноді затримка була не від мене залежна.

Стали листуватись, домовлятись про зустріч, та все не складалось: відстань. Навіть раз заїхав до моєї тітки Дуні в Кривому Розі, надіючись там мене застати, але марно: телеграма запізнилась. Слід було чекати другої нагоди аж до лютого 1958 р. Тоді вже ми побачились у моїй Каширівці, де я працювала директором школи. Зустріч була коротка, але для обох бажана.

5 серпня 2014 р.

У Слов'янську, 2000 рік

…Сьогодні, сонечко, мені трохи легше: я живу спогадами, листівками, фотографіями. Може, це песимізм, тоска, але для мене це свіжий струмінь,

згадки, відтворення нашого щасливого життя (про біди, нещастя я не згадую, так мені легше).

Яка я щаслива, що не вийшла заміж рано: ми б ніколи не зустрілись, якби я не вчилась. Як добре, що ми перший рік провели в Києві (для мене це місто є досі мрією, казкою, фантастикою). І щастя, що ти в мене був, є і завжди будеш зі мною. Усе, що ми пережили разом, дано нам для випробовування. Я весь час молилась, і зараз молюсь за тебе, прошу Бога дати нам можливість зустрітись і на тому світі. Я вірю, що це буде.

Я зараз люблю тебе іще більше, ніж коли ти був зі мною, забуваю всі негаразди, невдачі, нещастя. Тому мені вимальовується наше життя, як суцільний успіх, щастя, задоволення (закінчення вузу, захист дисертацій, народження дітей, подорожі, вихід твоїх і моїх друкованих праць). А що були невдачі, то ж без них життя не буває: вони даються для випробування. Вийшли ми з них переможцями.

12 серпня 2014 р.

…Я ж пригорну тебе до свого серденька,
А воно палке, мов жар…

Мій любий соколик!. Я вже не знаю, де дітись, так скучила за тобою.

Коли я дома одна, не сплю ночами, боюсь. Коля часто буває в мене, іноді знайомі ночують. Вдень якось терплю, а вночі – біля вікон, прислухаюсь.

Я вже хочу забути все, заспокоїтись, а не можу. Піду знову до лікаря. Хочемо з Колею поїхати в село, попрощатись. Та все щось не виходить. Зараз у Донбасі перемир'я, то, може, поїдемо.

Я вже трохи звикла до самотності, тішу себе, що ти незабаром прийдеш. Але ці ілюзії розвіюються, і знову я сама одна на цілому світі.

Хай Бог тобі допомагає, хай тобі буде там не сумно, як мені тут одній. Сподіваюсь, що ми обов'язково зустрінемось.

Твоя навіки Ліда.

P.S. Думаю більше не писати тобі, не тривожити.

7 вересня 2014 р.

…Сонечко моє єдине, як довго я тобі не писала, не розмовляла з тобою, не плакала. Багато подій відбулось – і хороших, і сумних.

Вчора Коля зателефонував, що помер твій давній друг Женя Сверстюк. Царство йому небесне. Там ви зустрілись. І ти не будеш такий самотній.

2 грудня 2014 р.

…Дорогий мій Васильку! Готуємось відмічати тобі роковини, так важко мені. Я тут зовсім самотня. Ти теж дивувався, як можна так жити? Але маємо те, що маємо. Тому й воюємо. Кому добре, той мовчить, а хто кличе на допомогу – не чують.

Гірше всього – людська байдужість. Сьогодні мені зателефонувала сусідка із села, поговорили, згадали декого, посумували. І знаєш – легше стало на душі. Людина боїться самотності. Часто цілими днями никаю по хаті, як тінь. Ні до кого заговорити.

Чи це таке відчуття носить людина у собі? Я і в Слов'янську говорила, коли хворіла: ні ти ні до кого, ні до тебе ніхто. Страшно.

19 грудня 2014р.

…Мій дорогий Васильок! Мені стало легше, сплю, гуляю. У мене знову біженці з Горлівки – жінка з дівчинкою. То мені вже не сумно. А Галюня сьогодні обіцяла прибігти. Була вона в Карпатах.

Щось ніяк не можу я зупинитись, все пишу й пишу. Думаю, тобі це буде цікаво, головне – в мене є забота…

Вже й придумала, чим завершити свої сумні спогади.

«Ещё одно последнее сказанье –
И летопись окончена моя…»

Я хочу, щоб мої гіркі й сумні спогади прочитали зацікавлені люди, тому не буду їх друкувати, а зроблю кілька примірників. І попрошу друзів уважно прочитати й висловити свою думку. Чи варто пускати їх у світ, адже це суто приватна справа. Бо робила я все для таких, як я, для вдів і матерів загиблих воїнів, для їх підтримки, заспокоєння. Як мені це вдалося, не знаю. Але я стала спокійнішою, краще сплю, дивлюсь на світ і усміхаюсь – отже, стала жити, життя продовжується. Ти, сонечко моє, був би радий за мене, що я змогла себе перемогти, почала іншими очима дивитись на світ. Слава Богу!

Не можу я без посмішки коханого,
Такого дорогого, довгожданого,
Із синіми очима, кучерявого,
Єдиного, хорошого, жаданого.

Прощай, любий, не сумуй, коханий, я завжди з тобою поруч.

Опустела без тебя земля…

28 січня 2015 р.

м. Ірпінь.

Іван Горбачук

СПОГАДИ ПРО СТАРШОГО БРАТА ГОРБАЧУКА ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА

Дуже сумно і важко згадувати про рідного брата, коли його вже немає на цьому світі, тим більше про брата, який своїм прикладом торував життєву дорогу для молодших братів і сестер.

Народився Василь 27 квітня 1927 року в селянській сім'ї. Батькові (татові) Тихону на той час виповнилось 27 років, матері (мамі) Настасі – 22. Тільки рік тому створена сім'я, майже нічого свого ще не мали й жили в хаті татового батька Трохима, який був норовливим та погано сприймав невістку. Бідність і залежність від чужої волі майже десять років супроводжували життя наших батьків. Тим часом народилися ще двоє хлопців: Петро 1932 року та Іван 1933 року. Скільки витривалості, терпіння, праці й мудрості потрібно було мати, щоб подолати бідність, негаразди, миритися, здобувати кошти на життя сім'ї й будувати житло! Тато на деякий час виїжджав за океан на підробітки, а мамі самій довелось і дітей годувати, і з дідом Трохимом «ладити».

Усе з часом налагодилося, збудували батьки спочатку «врем'янку», пізніше нормальну сільську хату, оселилися, таким чином, на хуторі на самому краю с. Батарея Березівського р-ну Брестської області. На той час ця територія належала Польщі, була приватна власність. Батьки придбали 3 га орної землі, 3 га сінокосу на болоті та близько 3 га «неугодій» (ліс, луг – для випасу худоби). І стали, в результаті, незалежними господарями на своїй землі. Усе, що самі заробляли – те й мали. То була важка праця, ручна, фізична. Допомагали лише конячки. Від ранку й до ночі трудилася вся сім'я. У 7-8 років кожна дитина вміла виконувати будь-яку сільськогосподарську роботу. Однак найбільше перепадало мамі: для неї не було різниці між жіночою й чоловічою роботою –

З вікна батьківської хати

вона все вміла робити і все могла, бо іншого виходу не було. Особливо в той час, коли тато воював на фронті з німцями.

Тут важливо відзначити той факт, що наші батьки, й особливо мама, залучали нас до будь-яких видів сільської роботи без насильства, без диктату, покладаючись на самосвідомість і подаючи власний приклад у роботі. Це було природною потребою й само собою зрозумілою справою для кожного члена сім'ї. Думаю, що саме таке виховання давало нам можливість самостійно обирати свій шлях у житті, брати на себе відповідальність за можливий результат. У чому полягала основна роль наших батьків, так це надзвичайне бажання і спонукання до отримання дітьми освіти. Так і трапилося: із семи дітей шестеро отримали вищу освіту, з них троє стали кандидатами наук, двоє – професорами.

Першим, хто торував шлях і став прикладом для наслідування – був Василь. За своєю суттю він був надзвичайно обдарований від природи, мав феноменальну пам'ять. Вчителі відзначали, що він міг прослухати розповідь учителя й потім майже слово у слово повторити. Від першого класу навчався лише на «відмінно» і закінчив десятий клас із золотою медаллю.

У Василя було природне силове поле, яке постійно спонукало його до пізнання. Із шести-семи років він уже діставав у родичів і сусідів польські дитячі журнали, передивлявся малюнки, учився читати польською. Цілі збірки цих журналів були на горищі хати ще під час другої світової війни, і ми з братом Петром також їх передивлялись. Сільський вчитель 1-4 класів Михайло Миколайович відзначав, що Василь постійно випереджав свій клас у розвитку і знанні навчального матеріалу. Враховуючи зміни влади від польської до радянської, потім від радянської до німецької, а далі знову від німецької до радянської у двох випадках було так, що Василь двічі за період десятирічного навчання «перескакував» через клас, освоюючи навчальну програму самостійно. Василь з дитинства був контактною (товариською) людиною, умів налагоджувати стосунки зі старшими людьми і вести з ними філософські розмови. Так, він у дванадцятирічному віці налагодив стосунки зі священиком православної церкви с. Черняків, подружився з його дітьми й постійно брав у святого отця різноманітні книги й перечитував їх. Він діставав книги (бібліотек у нас не було) у родичів. Дядько Андрій Черкас із поселення Олесець (с. Ястребель) був одним із постачальників книг.

Під час німецької окупації Василь деякий час навчався у м. Береза Картузька. Наскільки я знаю, навчання велося українською й російською мовами, також вивчалась німецька. За порівняно короткий час він оволодів німецькою мовою на елементарному рівні спілкування. Знання Василем німецької мови, можна сказати, врятувало нашу сім'ю від загибелі. Було так. Німці боялись заходити у віддалені села, оскільки в них, переважно, владарювали партизани, які часто обстрілювали німців. Партизанам допомагали сільські активісти (хлопці 16–20-річного віку). Німці намагалися захопити таких хлопців і знищити, тому заходили в села вночі пішки без

машин, бо інакше всі молоді люди розбігалися по лісі. В одній із таких облав група німців на світанку зайшла до нашої хати. Усі діти й дорослі вже одяглися, щоб утікати до лісу, але не встигли. Німецький офіцер запитує поліцая, де господар. Поліцаєві мама пояснює, що господар повів коня в ліс, бо їх забирають партизани. Поліцай же перекладає офіцерові – «Господар сів на фургон і цурук у ліс» (отже, мовляв, партизан). Офіцер почав намацувати револьвера, аж тут підскочив з лежанки невисокий хлопчик (Василь) і німецькою мовою пояснює офіцерові справжній стан справи. Офіцер був вражений знанням п'ятнадцятилітнього хлопчика їхньої мови в такому глухому селі на хуторі. Він насварився на поліцая, зібрав свою групу й залишив нашу хату. Могла бути трагедія, якби Василь вмить не зрозумів загрозу й не упередив її. Виявляється, що знання німецької мови, крім школи, Василь здобував самостійно зі словником за книжками та газетними текстами.

У повоєнний період Василь навчався у школі № 1 м. Береза Картузька й закінчив там із золотою медаллю десятий клас у 1947 році, а в 1949 році в цій же школі почав навчатись і я у 8 класі. Мені не один раз доводилось чути захоплені оцінки вчителів про навчання Василя. Найчастіше згадував його вчитель російської мови й літератури та географії, письменник Володимир Федорович, який, відбувши тюрму, улаштувався вчителювати. Він дещо пом'якшив до мене ставлення лише після того, як я намалював різнокольорову карту Кавказу.

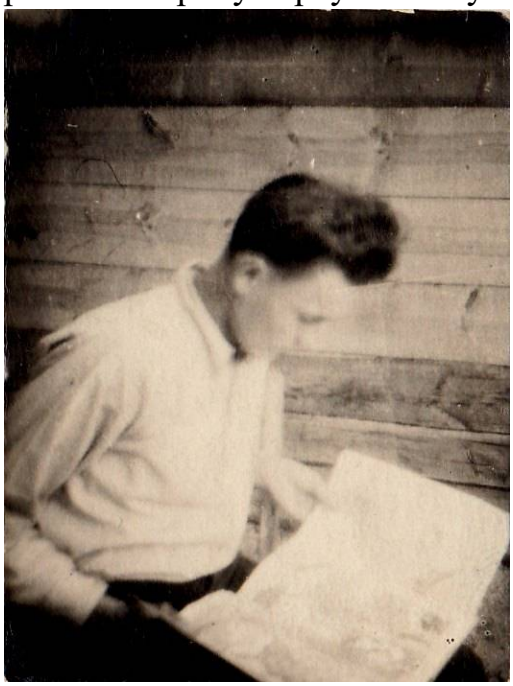

Василь-студент, 1947 рік

Що означає прокладена дорога і беззаперечний авторитет? Василь у 1947–1952 рр. навчався у Львівському університеті імені І.Я. Франка. Приїжджаючи на канікули додому, він багато розповідав про Львів, про навчання в університеті. І я, закінчивши у 1952 р. десятий клас, також обираю для продовження навчання Львівський політехнічний інститут, геологорозвідувальний факультет. Поступаю, мене зараховують, однак я не їду на навчання через відсутність стипендії (мав три з російської мови). Василь, уже працюючи на Тернопільщині, надсилає телеграму й радить їхати навчатись, а він буде мені допомагати матеріально. Я не поїхав. Через рік знову поступаю в політехніку – не проходжу по конкурсу. Ще через рік Василь уже в аспірантурі в Києві й на його запрошення я їду до нього у квітні 1954 року, живу разом з ним на квартирі, яку він знімає в приватного власника по провулку Тараса Шевченка. Зрозуміло, що я завдаю йому додаткового

клопоту, шукаю роботу, через місяць влаштовуюсь у Дніпровське басейнове управління й переходжу в гуртожиток колишньої Київської «бурси». Постійно спілкуємося з Василем, радимося, і в серпні цього ж року я поступаю до Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького.

Брати і сестри Горбачуки, 2006 рік

Через півтора року приїжджає до Києва сестра Соня (Зося), вона також влаштовується тимчасово жити у Василя на квартирі, яку він знімає на вул. Рєпіна. Знову клопіт, але він, навпаки, морально, матеріально й доброю порадою підтримує Соню, аж поки вона поступає в технікум.

Слід зазначити, що Василь був справжнім громадянином і патріотом України. Він завжди тверезо і незалежно оцінював стан справ у державі, мав свою думку і позицію, висловлював її у своїх творах і статтях. За свої погляди зазнавав гонінь, у радянські часи припиняли приймати його праці до друку, звільнили з роботи, викликали на допити тощо. Однак він мав незламну волю і давав відповідь лише з точки зору наукового підходу. Друковані праці є свідченням його світогляду й об’єктивності оцінок.

Пережите не сприяло здоров’ю й продовженню земного життя... А жаль, оскільки саме такі люди вказували правильний шлях розвитку держави, не було лише бажання в сильних світу цього дослуховуватись до таких, як Василь.

Цікавою і життєво-визначальною сторінкою у житті Василя було усвідомлення свого походження за етнічною ознакою. Як зазначалося, наша територія в новітньому історичному часі перебувала у володіннях поляків, росіян, німців, знову росіян, білорусів. У результаті народ Берестейщини

призабув той факт, що ця територія споконвіку належала Україні, і що мова наша рідна – українська – збереглася й до сьогодні. Однак школа навчала нас російською й білоруською, а розмовляли ми українською. Отака була доля, й довідатись, хто ми є насправді, практично було неможливо через відсутність такої інформації у відкритому доступі. Василь відкрив себе як українця, читаючи твори і вірші Т. Шевченка. Він на початку був здивований, що мова Шевченка дуже схожа на нашу мову. І лише з часом, уже закінчивши навчання в школі й поступивши у Львівський університет, він поступово не тільки усвідомив, але й знайшов масу об'єктивних підтверджень його гіпотези про приналежність Берестейщини і її громадян до України. Для усвідомлення й переконання себе в цьому потрібно було пройти складний шлях психолого-пізнавальної роботи, на що був здатен справжній аналітик і небайдужий громадянин.

І ще одна сторінка у біографії Василя, яка тривала практично впродовж всього його життя. Пригадую, здається, у 1943 чи 1944 році Василь на вихідні дні приїхав з Берези додому й тут застав групу вояків УПА. Вони подеколи заходили до нашої хати, яка була в лісі, віддалена від сусідів, щоб відпочити, зігрітись, поїсти… Вояки розмовляли українською, співали українські пісні. Молоді, красиві озброєні хлопці, віком 16–25 років, і Василя зацікавило те, що ці хлопці не були схожими на радянських партизан. Ці інші, культурніші, доброзичливіші, допускали лише щось попросити, а не вимагати. Однак найважливішим для Василя було довідатись, які мотиви ними рухали, що майже без надії перемогти вони все ж взялися за зброю й чинять спротив не на життя, а на смерть. Висновок був простим – ці хлопці воюють не за власну вигоду чи інтереси, а за майбутню вільну Україну, за її честь і волю, за свободу.

З часом ці хлопці десь загубилися, хтось з них загинув і було відомо навіть при яких обставинах, а хтось вижив. Їх доля турбувала Василя і протягом життя він по зернинках збирав інформацію про них. У результаті він зібрав багато відомостей про повстанський рух на Берестейщині. Ці матеріали лягли в основу його чергової книжки, яка вийшла друком за три дні до його смерті. Василь тримав цю книжку у своїх руках. Вона називається «Український повстанський рух на Берестейщині». Багата фактами, оригінальна, надзвичайно цікава та пізнавальна книга, патріотична за духом.

Василь любив людей, мав багато друзів, завжди прагнув до спілкування з ріднею, друзями й невідомими людьми в поїзді, у місті, на відпочинку. У таких випадках робив нотатки і з часом вони потрапляли до статей чи інших творів.

Василь любив навколишній світ, природу, людей, любив життя й прагнув жити. Але найбільше він любив Україну, за що зазнавав прикрощів, але ніколи не жалкував і ніколи не зраджував своїх переконань.

Вічна пам'ять Василю і хай Бог його береже у своєму Царстві Небесному. Він зробив на цьому світі все, що зміг. Якщо хтось може більше – нехай зробить.

Батьки Василя Тихоновича з дітьми і внуками біля своєї хати, 1988 рік

Родина Горбачуків, Ірпінь, 2006 рік

Дмитро Горбачук

БАТЬКО. СПОГАДИ З ДИТИНСТВА

Пишу ці рядки й думкою лину в далеке минуле, коли батько був повен сил і енергії, кожен його крок наповнений надій, планів, сподівань. «Я тобі заздрю, – казав він. – Ти житимеш у XXI столітті».

Я не вів щоденників, як мій батько, тому спогади з дитинства спливають у пам'яті наче спалахи світлячків у темряві років.

…Ось я прокидаюсь і, стривожений, лопочу босими ніжками до бастіону спокою і щастя – до спальні моїх батьків. Вони вже прокинулись, але ще не вставали. «Ось і наше сонечко», – посміхається батько. Він підхоплює мене сильними руками і я, наче птах, лечу у тепле гніздечко – мене вкладають між папою і мамою і вкривають ковдрою, що пахне затишком. І я дійсно почуваю себе сонечком з тої пісеньки, що наспівує мама:

Я сонечко-жучок
Ранесенько встаю
Літаю у гайок
І всіх навкруг буджу…

Мене огортає спокій і щаслива насолода у теплих батьківських обіймах.

Це лише спалах моєї пам'яті…

…Ось мама поділила мандаринку на чотирьох (папа, мама, брат і я) і мені випала почесна місія доставити папину частину. Батько працює у своїй кімнаті і заважати йому не можна. Але ж у мене важливе завдання! Я кричу у шпаринку: «Папочко, пусти мене! Це ж я – твій синочок!» Він не може відмовити: відволікається від своєї невідкладної роботи, одкриває двері, підіймає мене на руки і ми йдемо до робочого столу. Там він садовить мене на коліна й розказує мені про важливість роботи в житті людини, щось на кшталт «З лежі не буде одежі, а зі спання не буде вбрання». Але вже сам факт того, що я сиджу у батька на колінах і чую його голос, мені дуже приємний (пізніше, коли я, вже дорослим, приїжджав у гості до батьків зі своєю донькою, і вона сиділа у нього на колінах, я знову відчував себе маленьким хлопчиком у батьківських обіймах). Та ще й місію виконано: мандаринку доставлено! Правда, по дорозі від кухні до кімнати з мандаринки стікали крапельки соку, і, щоб не закапати підлогу, я їх старанно злизував: до адресата потрапила тільки половина цінного вантажу. Батько з

посмішкою дозволяє мені доїсти те, що залишилось. Я із задоволенням виконую його прохання.

Це лише спалах моєї пам'яті…

Найбільше в пам'яті тримається образ батька за роботою: ось він схилився за столом над паперами і щось пише; ось перечитує газети і робить вирізки (щоб потім, як він казав, був матеріал для роботи); ось схвильований міряє кроками кімнату, інтенсивно тре руку об руку ніби добуває вогонь – це він щось обмірковує – а потім сідає за стіл і по листках швидко бігає ручка, залишаючи на білому папері рядки нерозбірливого почерку.

Відволікати його від роботи не можна. Це – правило. Але ж бувають і винятки! Коли я (вже школяр) виконую домашнє завдання, виникають запитання. А хто знає відповіді на всі запитання? Правильно. Батько. Він завжди так докладно і зрозуміло все розтлумачував, що я інколи придумую якесь запитання, аби опинитись разом з ним в полоні знань. Мене, як і Колю, привчили знаходити відповіді на всі запитання у книгах. Тим більше у нашій квартирі ніколи не бракувало енциклопедій, довідників, словників (не кажучи про наукову та художню літературу). І Коля, кажуть, читав енциклопедію наче художній твір. Але в розповідях батька мене цікавила не лише інформація (його енциклопедичні знання і чудова пам'ять мене завжди вражали): мене зачаровувала його інтерпретація, можливість вступити в дискусію, уточнити якийсь незрозумілий момент. А він так захопливо розказує!

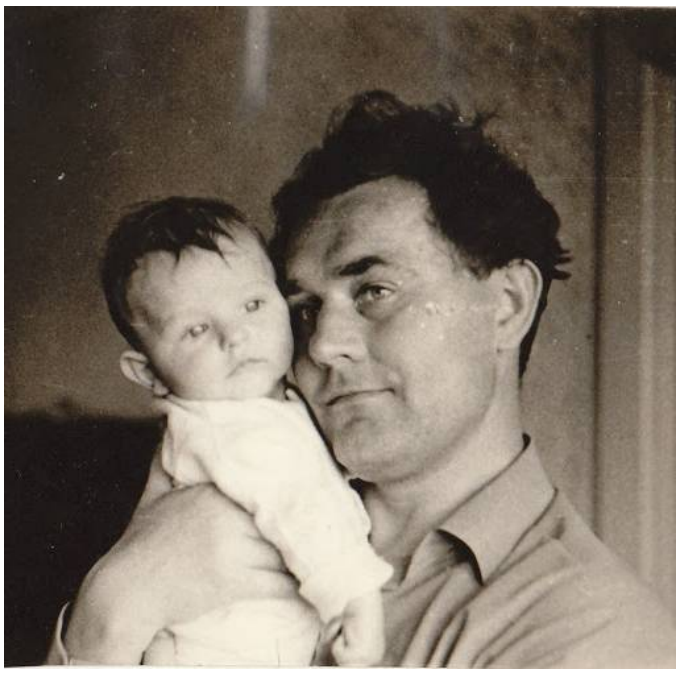

1968 рік. З Батьком. Кіровоград

З часом я навчився знаходити потрібну інформацію у бібліотеці, в Інтернеті, але розмови з батьком манили мене своєю магією спілкування…

Це лише спалах моєї пам'яті…

Прощавай папочко, ти світитимеш у моїй пам'яті вічним вогнем…

Наталія Овчаренко

«ЄВШАНУ» РОСТИ!

Василь Тихонович Горбачук належав до тих людей, джерело духовної й творчої енергії яких із плином часу не замулюється. Навпаки, попри час, простір і тлінність усього сущого, ми відчуваємо живлення цієї енергії і зараз. Приклад цього – нове число літературно-мистецького альманаху «Євшан», свого часу започаткованого В.Т. Горбачуком. Редакційна колегія та автори присвятили цей випуск пам'яті його першого редактора. Альманах задумувався як студентське видання філологічного факультету, яке міститиме різножанрові аматорські твори, виховуватиме любов до українського слова та історії нашого народу, формуватиме літературні смаки. Власне мета альманаху висловлена глибинним смислом його назви, адже євшан – це приворотне зілля, яке, за легендою, повертає на Батьківщину, до свого, рідного.

Вихід альманаху мав значний резонанс у пресі. Видання як літературно-мистецька лабораторія, виховний, профорієнтаційний чинник стало постійною складовою діяльності філологічного факультету, який на сьогодні є потужною структурною одиницею університету й широко відомий.

Викладачам, співробітникам філфаку пощастило не лише працювати пліч-о-пліч із Василем Тихоновичем, але й тривалий час під керівництвом цієї непересічної людини на посаді декана факультету й завідувача кафедри української мови та літератури. Відродження в Слов'янську факультету філологічного спрямування – то була велика мрія В.Т. Горбачука, мрія, до реалізації якої він доклав чимало зусиль і якій судилося здійснитися. Завдяки його сподвижництву, ентузіазму та наполегливій праці багатьох однодумців, школи Донеччини одержали фахівців із української філології, розширився спектр наукових досліджень у галузі лінгвістики, літературознавства, культурології, пов'язаних із нашим регіоном, з'явилися десятки захищених дисертацій, тисячі рядків наукових праць, поетичних і прозових творів. Виробилися традиції, маємо амбітні плани…

Зараз на факультеті працює багато вихованців Василя Тихоновича, його колишні студенти, аспіранти, колеги, для яких він став першим наставником у викладацькій чи науковій праці. До підбору кадрів В.Т. Горбачук завжди підходив дуже ретельно. Як великий патріот рідної землі, закоханий в українське слово, глибоко обізнаний з історією України, він уважав, що

викладач української мови та літератури має бути передусім пропагандистом. Тільки така людина в студентській аудиторії, на глибоке переконання Василя Тихоновича, зможе передати майбутнім учителям не лише фахові знання, але й захопити своїм предметом, виховати гордість за історію свого народу, прищепити любов до України, сформувати такого вчителя, якого потребують школи Донеччини.

Василь Тихонович умів зацікавлювати, доступно пояснювати своє бачення тієї чи тієї проблеми, дискутувати, а тому до нього тяглися люди, зверталися, щоб почути його думку. І не обов'язково це відбувалося в стінах вишу, у викладацькій чи студентській аудиторії. Його знали й пам'ятають як громадського діяча.

Василь Тихонович мав чудову якість – він умів побачити в людині хороше, завжди помічав навіть найменші успіхи, обов'язково підкреслював це, спонукаючи так, особливо молодь, зробити ще краще, ще більше, ширше себе реалізувати.

Він щиро любив молодь, студентство, підкреслюючи, що ми маємо готувати не просто фахівців, а майбутню інтелектуальну еліту країни. Василь Тихонович саме так сприймав студентів і користувався їхньою величезною повагою та любов'ю.

З ініціативи й за безпосередньої участі нашого декана завжди проводилися заходи з національно-культурного виховання студентської молоді, підтримувалися тісні контакти з українською діаспорою, функціонував науково-дослідний центр «Північна Слобожанщина», на Слов'янщині здійснювалася значна просвітницька робота, яка виходила й далеко за межі регіону.

Органічною, природною потребою В.Т. Горбачука, скільки його пам'ятаю, була потреба творити, писати, досліджувати. Він не полишав працювати до останніх днів свого життя, щедро ділився власним життєвим досвідом, філософськими роздумами, спогадами, міркуваннями про видатних особистостей України, поспішав сказати якомога більше. Непересічна яскрава особистість, визначний мовознавець і методист, людина великої енергії і здібностей, добрий і щирий колега, мудрий і зважений наставник – таким ми пам'ятаємо почесного декана філологічного факультету професора Василя Тихоновича Горбачука. Пане професоре, «засіяний» Вами «Євшан», росте!

За робочим столом, Слов'янськ, 2000 рік

Катерина Городенська

ВІН ЖИВ, ЩОБ ЖИЛА УКРАЇНСЬКА МОВА

Одних викладачів студенти пам'ятають і тепло згадують довіку, інших забувають досить швидко. У нас, випускників філологічного факультету Кіровоградського педагогічного інституту 1970 року, назавжди залишився в пам'яті доцент, кандидат педагогічних наук, неперевершений фахівець з методики викладання української мови Василь Тихонович Горбачук. Тепер, на сорокарічній відстані від навчання в педагогічному інституті, намагаюся зрозуміти таємницю незабутності свого вчителя. Він зачаровував нас магією слова, якою так щедро обдарував його сам Господь Бог. Кожне слово, вимовлене чітким грудним голосом, неквапліва, розважлива манера викладу матеріалу, щира простота й доброта, якими світилися його очі – усе це втягувало студентську аудиторію в орбіту стійкої уваги. Налагодженню контакту зі студентами сприяло ще й те, що Василь Тихонович завжди стояв перед нами, а не за високою трибуною. Ми бачили його на повен зріст, молодого, дуже вродливого, відкритого. Він не просто стояв перед нами, він грав, як грає актор на сцені, натхненний тим, про що розповідав. У цій грі йому допомагали особливі жести й виразна міміка, лагідний погляд, що питально зупинявся час від часу на комусь із тих, хто сидів спереду. Його улюблене питання – «А як Ви думаєте?». Якщо студент не міг відповісти, то Василь Тихонович посміхаючись підбадьорював: «Так Ви ж це знаєте. Згадайте!» Нерідко зав'язувалася невимушена розмова, що підводила студента до відповіді, на яку він очікував. Саме тому його лекції не були лекціями з трибуни для студентської аудиторії. Василь Тихонович навчав методики викладання української мови, спираючись на теоретичні знання з відповідних мовознавчих розділів, здобуті на попередніх курсах. Теоретичний і методичний складники органічно злилися в його високій професійній майстерності.

Василя Тихоновича Горбачука знали вчителі всієї України, бо працювали за його методичними рекомендаціями, викладеними в опублікованих ним працях. Він, тоді сорокарічний, був одним з найавторитетніших, найвідоміших українських методистів. Таке високе

поцінування професійної майстерності вивищувало Василя Тихоновича в очах студентської молоді.

28 квітня 1972 рік. Кіровоград. Кінець педпрактики

А ще ми відчули тоді його палку любов до української мови й України. Її не можна було не помітити. Він світився від щастя, коли чув джерельно чисте рідне слово, і глибоко засмучувався, бачачи зневажливе ставлення до української мови і з боку деяких представників офіційної влади, і з боку тих українців, які прагнули якнайшвидше стати радянським народом. Проте Василь Тихонович ніколи не впадав у відчай, не опускав рук. Як би важко не було, скільки б перешкод не поставало на шляху, він намагався внести хоч дещицю в розвій рідної мови. Іноді йому вдавалося зробити, як декому здавалося, навіть неможливе в певній суспільно-політичній ситуації України.

Це були для багатьох справжні уроки громадянської мужності та ідейної непохитності. Не вдавався Василь Тихонович Горбачук ні до гучних закликів, ні до менторських повчань. Він переконував усіх своїми твердими національними переконаннями, своєю глибокою незрадливою любов'ю до української мови в найдраматичніші періоди свого життя. Навертав і нас, молодих, кого тодішні політичні вітровіння могли занести безвість-куди, до національних витоків, виховував українську ідентичність. Той, хто навчався у Василя Тихоновича або працював чи спілкувався з ним, неодмінно ставав свідомим українцем, великим

подвижником у боротьбі за українське слово, чітко визначав свої національно-мовні пріоритети. Неоціненний його внесок у розвиток української філології в педагогічних інститутах російськомовних регіонів України.

Своє довге творче життя Василь Тихонович Горбачук пов'язав з українським словом. Він тонко відчував усі барви цього милозвучного слова, дуже тішився ними, бо над усе любив Україну. Його вигранованe українське життєве кредо стало і моїм життєвим кредом – колишньої студентки, а тепер доктора філологічних наук, професора, завідувача відділу граматики Інституту української мови НАН України Городенської Катерини Григорівни. Доземно вклоняюся Вам, дорогий і незабутній мій Учителю!

Анатолій Поповський

ІЗ СПОГАДІВ ПРО ВАСИЛЯ ГОРБАЧУКА

У життєвих ситуаціях швидкоплинного часу на своєму шляху доводиться знайомитися з різними творчими особистостями. Одні зустрічі запам'ятовуються й викликають приємні спогади про них, інші – вивітрюються з пам'яті, бо не дісталися до сердечного зворушення тієї приязні, коли незнайомець не випромінює єством своїм того, чим сам переймаєшся…

З Василем Тихоновичем Горбачуком доля мене звела на одній з наукових конференцій у Кіровограді в 70-х роках минулого століття. Відтоді й почалося наше листування, в якому ділилися науковими пошуками, новинами з українського мовознавства, художньої літератури, інформацією про наукові конференції, турбувалися про творче зростання своїх аспірантів та здобувачів.

Найбільш творчим і продуктивним виявився його потенціал як громадського діяча, науковця, керівника кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного інституту (1984–2010 рр.). Завдяки йому я пізнав цей гостинний і затишний на той час край з санаторіями всесоюзного масштабу, культурно-освітніми закладами і місцевим промисловим виробництвом. Він був невтомним і щирим екскурсоводом, який з любов'ю розповідав до найменшої деталі

про все, що оточувало його, хвилювало й тішило в розбудові рідного міста та його культурних і трудових звершеннях. Це були його улюблені прогулянки містом і поза ним.

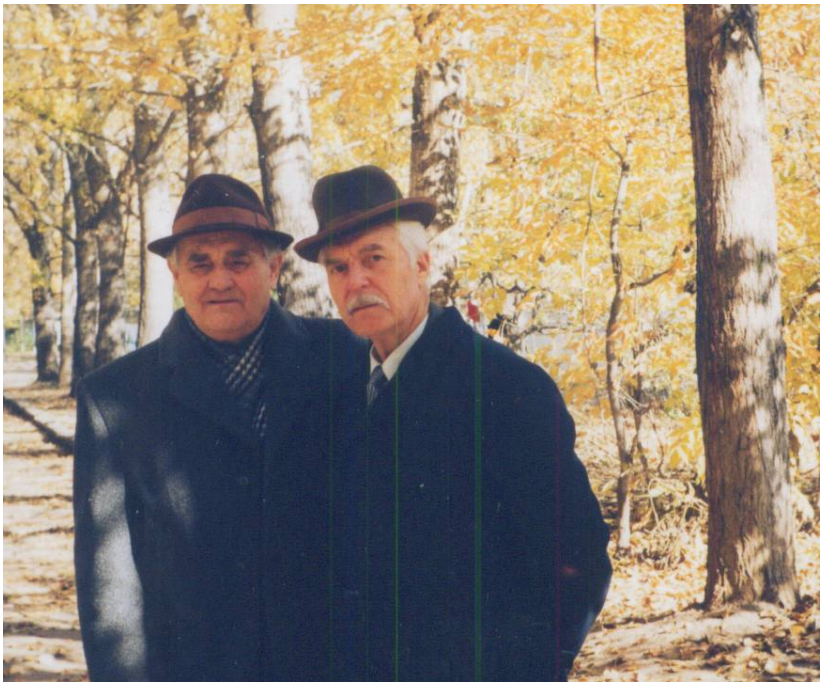

Особливо запам'яталася поїздка осінньої жовтневої золотої пори 2000 року в живописне Брусіне філологічної братії – кафедрян Н.І. Овчаренко, Л.М. Макарової, О.А. Барабанової, С.М. Швидкого та викладачів Донецького державного університету – Г.П. Лукаш, В.І. Рогозіної.

У колі своїх колег і однодумців Василь Тихонович знаходив той ключик взаєморозуміння й простоти, дотепу, цікавих спогадів і щирості в спілкуванні, що виводило з побутових рамок буденності й піднімало святковий настрій духовної високості. Дбав постійно про те, щоб будь-які зустрічі чи творчі, чи робочі зібрання були цікавими і результативними в вирішенні низки питань навчально-методичного процесу чи добору й підготовки педагогів середньої та вищої школи, а також не пропускав можливості познайомити своїх гостей зі Слов'янськом та його історичними пам'ятками, місцевими краєвидами, даруючи краєзнавчу літературу, наукові праці своєї кафедри і пам'ятні світлини на згадку про цей своєрідний край.

Чимало таких світлин тепер маю у своєму альбомі про поїздку 23 червня 2004 року разом з ним, Надією Валентинівною Швидкою та Іриною Вікторівною Панченко до села Прелесного Слов'янського району Донецької області.

Ірина Вікторівна познайомила нас зі своїм учительським колективом та учнями школи, місцевим етнографічно-художнім музеєм. Багато цікавого й хвилюючого про цей культурно-освітній заклад розповів нам і показав його засновник – Петро Іванович Шевченко. Ми були приємно вражені тією виховною роботою, яку разом з учителями проводить ретельно й творчо цей літній і мудрий краєзнавець у своєму вимріяному закладі, в якому зібрано й доладно оформлено весь духовний і матеріальний світ села, яке недаремно назвали Прелесним…

Незабутні враження лишилися й від поїздки до міста Святогірська 4 грудня 2002 року, яке не може не

зачарувати красою місцевих пейзажів й архітектурних вершин святих місць. Бо одна справа – бути обізнаним завдяки художнім творам, краєзнавчій літературі, телебаченню, інша – самому осягнути звитяжний труд не одного покоління святогірських монахів, ходячи підземними лабіринтами знизу й до вершини пташиного польоту, звідки із затворницької келії чи оглядового майданчика святої гори дивуєшся чарівній красі божественних краєвидів і релігійних споруд, що виграють у сонячному сяйві золотими хрестами та банями й оживають час від часу гучними передзвонами святості чи тривоги, закликаючи до спокути й очищення грішних душ прихожан…

Такі подорожі відбувалися в постійному насиченому обміні думок як на болючі питання мовознавчих дисциплін, зокрема долі української мови в радянський та пострадянський періоди, так і спогадів про старше покоління вчених нашого фаху, яке опікувалося добором і вихованням нової когорти науковців зі студентської творчої молоді, – С.П. Бевзенка, В.С. Ващенка, Й.О. Дзендзелівського, П.С. Дудика, М.А. Жовтобрюха, І.І. Ковалика, І.Г. Матвіяса, В.М. Русанівського, С.П. Самійленка, Б.А. Шарпила та ін. Не обходилося, звичайно, і без політичних, культурологічних дискусій. Щоб не переривався жвавий потік щирого спілкування, Василь Тихонович запрошував на дружню вечерю до своєї господи на провулку Парковому 8, кв. 22, де привітно зустрічала нас завжди його мила дружина Лідія Дмитрівна. Господар квартири знайомив гостей зі своїм робочим кабінетом, бібліотечним набутком, в якому було багато рідкісних видань, показував родинні світлини, унікальні пам’ятки періодичних видань, листування з письменниками, науковцями, видавцями, а також художні полотна місцевих майстрів пензля. Дружня бесіда панувала й за гостинним столом зі смачними стравами та келишком вина домашнього рецепту господарки.

Як дбайливий організатор і керівник кафедри Василь Тихонович уболівав за добір і творче зростання молодих аспірантів і викладачів, усіляко сприяючи у виборі наукових керівників та реалізації обраних тем. Так, у 1997 році мені довелося бути опонентом кандидатської дисертації «Семантична типологія прислівників у сучасній українській мові» його аспірантки Тетяни Іванівни Ніколашиної, яка нині працює доцентом кафедри української мови в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. А незабаром він звернувся до мене з проханням запропонувати теми для кандидатських дисертацій і бути керівником його членів кафедри – Тетяни Василівни Полякової («Мовні традиції неокласиків у творчій спадщині Яра Славутича») та Володимира Федоровича Півня («Ідіостиль поетичних творів Святослава Гординського»).

Тематика дисертаційних робіт для обох виявилася бажаною і за покликом національної свідомості, і за прагненням внести й свій посильний труд у благородну справу відродження затаврованих радянським комуністичним режимом талановитих митців української культури, які за межами своєї Батьківщини переймалися її долею й боролися за її

незалежність. І пані Тетяна, і пан Володимир не тільки ретельно дослідили творчу спадщину відомих митців художнього слова української діаспори, але й з любов'ю пропагують її в суверенній Україні. Більше того, різноплановий хист Святослава Гординського – поета, художника, літературного критика й громадського діяча відповідав творчим інтересам Володимира Півня, який опублікував на той час кілька своїх поетичних збірок, добре володіє пензлем і веде активну роботу щодо наукового дослідження спадщини Олекси Тихого, Василя Голобородька, Василя Стуса та інших видатних постатей Донеччини.

Справу В. Т. Горбачука після його виходу на пенсію успішно продовжувала Наталя Іванівна Овчаренко, з легкої руки якої мені довелося здійснювати наукове керівництво теми кандидатської дисертації «Динаміка прізвищ Слов'янського району Донецької області (кінець XIX – початок XXI століття)» Руслани Миколаївни Падалки, яка сумлінно висвітила динамічні процеси формування системи українських прізвищ і довела сталість українського етносу на обстежуваній території.

Усі троє успішно захистили свої дисертаційні праці й продовжують навчати і виховувати студентське молоде покоління в рідному навчальному закладі та поза його межами.

Василь Тихонович із часом переїхав до м. Ірпеня Київської області, про що ще й раніше зізнавався мені, а квартиру передав у надійні руки Тетяні Василівні Поляковій. Зрідка писав листи чи телефонував, розповідаючи про свої творчі плани, наукові новинки та умови життя на новому місці, запрошував завітати в гості при нагоді. Звідти надіслав і свої знамениті мемуари, або, як він говорив «щоденникові записи про життя донецької інтелігенції совєтського періоду». А після деякої перерви нашого зв'язку повідомив, що переніс складну операцію і докладає всі зусилля, щоб повернутися до повноцінного ритму життя…

Повертаючись до Києва з наукової конференції, присвяченої світлій пам'яті професора Миколи Васильовича Никончука, яка відбулася в жовтні 2012 року в Житомирському педагогічному університеті ім. І. Франка, я заздалегідь зателефонував до Василя Тихоновича і, зважаючи на стан здоров'я, запитав, чи можна його провідати й почув: «Обов'язково приїжджай, я вже на трьох ходжу сам. Буду зустрічати, дай тільки знати»…

Був сонячний теплий осінній день. Таксі виїхало за межі Києва на автотрасу в напрямку до Ірпеня. Барвиста золота осінь чарувала зір придорожніми краєвидами. Водій таксі поглядав на навігатор, щоб не збитися з обраного курсу на вулицю Радянську № 83. А коли повернули до неї, то недалеко біля тину побачив свого щирого приятеля, який стояв в осяянні сонячного полудневого проміння, опираючись на костур й подаючи рукою умовний знак спрямування.

– Ну хто б міг подумати про таку зустріч! Як добре, що завітав. Ходімо до нової хати, – схвильовано говорив він у теплих товариських обіймах.

У моєму розпорядженні була лише одна година, але й за цю коротку мить у спогадах промайнули минулі роки нашого нелегкого творчого життя. Господар знайомив із новим робочим кабінетом, бібліотекою, розповідав про візити до нього Євгена Сверстюка, Василя Овсієнка та ін. велетів українського відродження, Лідія Дмитрівна приготувала смачний полудень… А потім подружжя показало садове та огороднє надбання присадибної ділянки.

– Ось так ми й живемо в славному Ірпені. На схилі років, на жаль, маємо те, що хотіли мати. Маємо… але не маємо вже тих сил, що мали…, – промовив, проводжаючи мене, Василь Тихонович до таксі.

Осіннє сонце щедро обливало променям ірпінську вулицю, на якій стояло двоє дорогих моєму серцю людей. Таксі поволі віддалялося від них… Віддалялося і мчало автотрасою до столичного залізничного вокзалу. Дорога навіювала спогади з минулого про незабутні миті не одної зустрічі, які закарбувала пам’ять як цінний фрагмент з буденного швидкоплинного життя…

Анатолій Подолинний

УРОК ВАСИЛЯ ГОРБАЧУКА

У 1961 році до педагогічного інституту у Вінниці легше було вступити не відразу після школи, а маючи вже деякий життєвий досвід: відслуживши в армії або відпрацювавши десь хоча б рік. Таку перевагу я мав, адже йшов мені двадцять другий рік. І був я в нашій групі українських філологів далеко не найстаршим. Ця обставина зумовлювала деякі наші переваги, але й приховувала в собі певні загрози. Більшість серед нас відвикла від щоденного навчання, сидіння за столами, над книжками і конспектами, зате контакт з викладачами, особливо молодшими, був простіший і легший.

Василю Тихоновичу Горбачуку було тоді ледь за тридцять, мені — за двадцять, а Василю Калушку, старості нашої групи, вчорашньому моряку, – за двадцять п'ять. Отже, частина викладачів, у тому числі й Василь Тихонович, спілкувалася з нами поза аудиторіями просто, по-дружньому.

Свідомих українців у нашому гурті не пригадую, та й звідки їм тоді було взятися! Але декотрі з нас, ті, що більше читали, цікавилися рідною мовою,

літературою, історією, під впливом розмов з Василем Тихоновичем стали «прозрівати потроху», кажучи словами Тараса Шевченка. Було таких зовсім небагато, за ними стежили, їх карали, та надворі стояла політична відлига, невдало названа потім «хрущовською», щось у сталінському айсбергу потріскувало й кололося і молодь жадала весняних перемін.

Василь Тихонович поводився обережно, та не відступав од свого, і, слава Богу, йому вдалося запалити в наших душах вогник української ідентичності.

Я, звичайно, не знав, що він веде щоденник, в якому є й наші імена. З того часу минуло цілих п'ятдесят років. На жаль, я дуже рідко після інституту спілкувався з Василем Тихоновичем і то лише на віддалі. Отримав од нього книжку, що мала розголос в Україні, – «Барви української мови».

Я мав честь одним з перших ознайомитися з його щоденниковими записами, які на прохання Василя Тихоновича перечитав у рукопису. Мене немов накрило хвилею тієї доби, коли вони писалися. Лише тепер, з відстані чималого часу, дуже виразно бачиш ту штучно закроєну політичну систему, яка калічила людей, усіх по-різному, але без винятку, відчуваєш той запертий дух казарми, що називалася Радянським Союзом. Навіть сьогодні правда, щиро висловлена Василем Тихоновичем, важко гнітить і обурює. Виникає запитання: чи треба нам сьогодні знайомитися з такими своєрідними і вже ніби й призабутими свідченнями епохи? Гадаю, обов'язково потрібно, адже ніщо на світі не зникає безслідно, старе, здавалося б, віджиле, таїться десь у надрах наших душ, вичікуючи хвилини, щоб вигулькнути назовні.

Слово Василя Горбачука – це свідчення людини чесної, совісної, демократичної, доброї. Це слово українця, який залежно від свого фаху і покликання найбільше переживав за стан української освіти і культури, долю рідної мови, за те, що в тодішніх умовах найбільше гнітилося і душилося. Усе своє життя він рятував, як міг, рідне слово, з цією високою метою гуртував навколо себе молодь, що я засвідчую як його вдячний учень, а потім колега на педагогічній і науковій стезі. Він був справжнім науковцем у тому розумінні, що досліджуючи якусь мовознавчу чи методичну проблему, не поспішав з висновками, опрацьовував джерельну базу в усій її повноті і вже на цій основі робив висновки. Він був натхненним популяризатором нашої мови, доносячи до студентської молоді в дохідливій формі її багатство і красу. Він був досвідченим методистом, і студенти прислухалися до нього, бо бачили та відчували, що він хоче виховати вчителів української мови й літератури як сподвижників на освітній ниві. Для тих, хто в нього навчався або хто з ним працював, він був зразком відданості Україні, зосередженості всіх своїх духовних і душевних сил на її благо.

Феномен Василя Тихоновича Горбачука полягає в тому, що він народився і виріс у Білорусі, навчався у Львові, працював на Поділлі, Донеччині, в Києві і всюди залишався самим собою — чесною людиною і непохитним українцем. Останнє в ті часи багато вартувало. Напевно, ця його риса, постійно

спостережувана нами, студентами, протягом усього навчання в інституті, й була найпотрібнішим для нас уроком Василя Тихоновича Горбачука.

Все його життя — теж його урок, суть якого найкраще передати крилатим висловом Володимира Сосюри: «Всім серцем любіть Україну свою, — і вічні ми будемо з нею!

Тетяна Ніколашина

БОЖА ІСКРА ВАСИЛЯ ГОРБАЧУКА

Я називаю і згадую з глибокою повагою і ніжним трепетом ім'я свого наукового керівника професора, кандидата педагогічних наук Василя Тихоновича Горбачука. Неперевершений майстер своєї справи, він зумів стати прикладом для наслідування й могутнім енергетичним стимулом творчого зростання молодого покоління учених-філологів. Талановитий педагог зумів не тільки закласти міцні знання, а й силою власного прикладу довести, що професія українського філолога – одна із найкращих.

Василь Тихонович Горбачук прожив щасливе життя: жив для людей, творив для учнів, студентів, аспірантів, писав наукові праці, статті, есе, розмисли про Україну, її мову, історію, народ. Не одна тисяча вчителів-словесників в Україні пам'ятає свого Учителя, бо «немає щасливішої долі, коли Людина з твоїх рук, Учителю, іде у світ, – на краплю світ людніє».

У 1992 році доля подарувала мені можливість познайомитися із родиною Горбачуків – Василем Тихоновичем, Лідією Дмитрівною, Миколою та Дмитром. У 1993 році Василь Тихонович запросив на навчання до аспірантури у Слов'янський педагогічний університет на кафедру української мови і літератури, яку на той час очолював. У 1998 році успішно була захищена дисертація «Семантична типологія прислівників сучасної української мови» на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.08.051.05 при Дніпропетровському державному університеті, науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор В.Т. Горбачук. Це був успіх мій і, звичайно, мого наукового керівника, який ставився до мене, як до власної доньки, доброзичливо і водночас вимогливо. Василь Тихонович відкрив і провів за собою у науковий світ філології, за це я безмежно вдячна. Познайомив із

науковою елітою України: професором А. Поповським, професором К. Городенською, професором А. Загнітком, із професорсько-викладацьким колективом Слов'янського педагогічного університету.

Наукові пошуки професора В.Т. Горбачука могли привести і до написання докторської дисертації, але мусив у непростий час нашої історії дбати про збереження й розбудову української філології у Слов'янському педагогічному університеті, усіма силами намагався піднести престиж професії вчителя української мови і літератури.

Василь Тихонович зазнав репресій, голод, війну, окупацію, поневірянь, нищення українців, української мови, але це його тільки загартувало, зробило кременем, поборником і захисником рідного слова. Він навчився розрізняти в людях добро і зло, цінувати на тлі загального лиха людяність, щирість, милосердя.

Професор В.Т. Горбачук власним життєвим прикладом довів, що принесена радість, принесене щастя людині повернеться сторицею, а посіяне лихо народить стократне лихо.

Педагогічний пошук, наполегливість, ентузіазм, працелюбність, патріотизм, добротворення, альтруїзм – визначальні риси науковця, філолога, педагога, керівника Василя Тихоновича Горбачука.

Імпонували надзвичайно високий професіоналізм мого наукового керівника, гострий розум, сильний волелюбний характер, любов до рідної землі, рідного слова, пісні, які сформувалися в рідному селі Батареї (Берестейщина), серед милої природи і гарних, працьовитих людей. Найбільше вражали у Василя Тихоновича чіпка пам'ять, оригінальне мислення, неповторне мовлення, самобутній характер, а над усім цим вивищувалася доброта, гармонійно поєднана з вимогливістю і турботою до своїх студентів, аспірантів, колег. Щоденна праця над собою, сумлінне ставлення до своїх обов'язків, щирість, чесність, творче ставлення до дорученої справи, а потім до інших – це була запорука успіху Василя Тихоновича.

На превеликий жаль, швидко пройдено шлях земний, шлях праведний, шлях чесний, увінчаний успіхами, шлях, який дався нелегко, бо був надзвичайно тернистий.

Проймає жаль, біль, сум аж до сліз. Жаль за тим, що немає з нами національно свідомого, високоосвіченого, толерантного громадянина-патріота Василя Тихоновича, біль за тим, що не можемо спілкуватися, радитися із Учителем, сум, що так швидко згасло праведне життя талановитого ученого-філолога. Сумно. Журно. Скорботно. Печально.

Василь Тихонович Горбачук був Божою людиною, із Божою іскрою. Світла і вічна Вам пам'ять, Учителю! Ви завжди в моєму серці і в моїй душі!

Віктор Скрипник

ЯК ДРУЗІ В.Т. ГОРБАЧУКА СЛОВ'ЯНЦЯМ ДОПОМАГАЛИ

Період становлення незалежної України запам'ятався розрухою, гігантською інфляцією, загостренням політичної боротьби. Тож доводилося думати, як втримати довірене суденце на ім'я «Газета «Вісті» на визначеному ще в 1991 році центристському, державницькому курсі. «Били» нас і зліва, і справа, а по шиї давали свої співзасновники.

Слава Богу, було чимало й тих, хто нас підтримував добрим словом, допомагав проводити передплату, виділяв бензин для машини тощо. Особлива подяка професору-україністу Василю Тихоновичу Горбачуку. Він бував у нас в редакції, схвально відгукувався про виважений державницький курс газети, літературну українську мову видання.

У 1995 році на запрошення В.Т. Горбачука до Слов'янська приїхав з Нью-Йорка професор Віталій Кейс. Разом вони завітали до редакції «Вістей». Під час бесіди з'ясувалося, що заокеанський гість має доручення письменника, професора Григорія Костюка та його дружини Раїси Олександрівни передати для першого в Слов'янську українськомовного дитячого садочка «Квітонька» певну суму «зелених». Запропонував їм написати про добру справу. 21 вересня 1995 р. за підписом Віталія Кейса в газеті з'явилася інформація «Щедрий дарунок заокеанських земляків». Тут же вміщено й відомості про доброчинців.

Г.О. Костюк народився 1902 року на Поділлі. Закінчив у 1929 р. Київський інститут народної освіти, навчався в аспірантурі НДІ ім. Шевченка в Харкові, працював доцентом Харківського педагогічного інституту професійної освіти, а потім професором Луганського інституту народної освіти. У 1934 році його звинуватили в «націоналістичних проявах» й звільнили з роботи, а в 1935 засудили на п'ять років «за контрреволюційну діяльність». Покарання відбував у Воркуті, а після звільнення у 1940 р. поселився у Слов'янську, працював експедитором у міській лікарні. Тут він одружився зі слов'янкою, працівницею банку Раїсою Олександрівною Бутко. Після війни сім'я потрапила до США. Там Григорій Олександрович став знаним україністом, письменником, дійсним членом Української Вільної Академії Наук.

Коли Раїса Олександрівна померла, В.Т. Горбачук написав некролог, який був надрукований у «Вістях». Цей номер помандрував за океан. А через кілька місяців професор Кейс знову був у Слов'янську й передав нам подяку від Григорія Костюка та його сина Теодора. На ту «подяку» більше двох десятків ветеранів безплатно одержували газету «Вісті», а в кабінетах працівників редакції з'явилися невеличкі настільні вентилятори. Звичайно, це не кондиціонери, але спеку пережити допомагали.

Хто уважно читав щоденник Василя Тихоновича «Тридцять років на Донбасі. 1973–2004» (Слов'янськ, «Друкарський двір; 2010), мабуть, помітив, що в 1995–1996 рр. записів він не вів. Це були роки напруженої роботи над книжкою його життя «Барви української мови». Коли рукопис уже був готовий, виникла проблема видання книжки. Професорської зарплати, котру вже видавали гривнями, яких було в тисячі разів менше від купоно-карбованців, для цього було мало. І знову допоміг заокеанський земляк, уродженець Донеччини професор Кейс. Він познайомив (заочно) Василя Тихоновича з американцем українського походження Іваном Заковоротним. Йому, писав у передньому слові до своєї книжки В.Т. Горбачук, «дуже важко й багато довелося працювати, поки вибивсь «у люди» – став власником процвітаючої будівельної фірми, створив щасливу й заможну сім'ю. За всіх обставин залишився вірним Україні, багато сил і коштів віддав українській справі: був засновником і будівничим Української Автокефальної Православної Церкви в м. Нью-Гейвен, підтримував усі національні організації». Підтримало подружжя Заковоротних і Василя Тихоновича Горбачука – перерахувало київському видавництву «КМ Академія» гроші, необхідні для видання книги «Барви української мови». Там вона 1997 року й побачила світ десятитисячним тиражем. Думаю, вона допомогла багатьом, дуже багатьом нашим співгромадянам стати справжніми українцями. А саме про це мріяв наш заокеанський земляк, який більше піввіку прожив в еміграції. У листі до В. Т. Горбачука він писав : «Я завжди вірив у тверезий розум українців, їх прив'язаність до рідної землі. Україна стане по-справжньому самостійною тільки тоді, коли всі українці будуть любити свою мову, культуру, знатимуть свою правдиву історію, шануватиме брат брата. Ніхто нам не допоможе – усе залежить від нас, берімося до чесної праці!»

Берімося! Борімося! Переможемо!

Володимир Савенко

ВАСИЛЬ ТИХОНОВИЧ З НАМИ

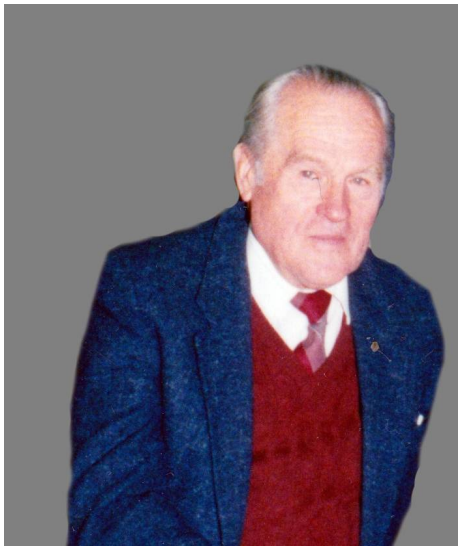

1994 року, збираючись відвідати батьківський край – Слов'янщину, професор Ратґерського університету (США) Віталій Кейс звернувся до тамтешньої громади української діаспори з проханням розповісти, що цікавого є у Слов'янську. Йому сказали, що таких місць три: україномовна міськрайонна газета «Вісті», український дитячий садочок «Квітонька» і філологічний факультет педінституту, створений професором Василем Тихоновичем Горбачуком.

У такому порядку пан Кейс і відвідав названі місця. Цікавими були зустрічі з українськими журналістами, дітьми й персоналом першого і єдиного тоді українського дитсадка, та найдовше затримався в педінституті. Василь Тихонович і умовив заокеанського колегу вичитати в Слов'янському педінституті курси шекспірознавства й української літератури діаспори. Випускники тодішнього покоління й досі пам'ятають лекції професора Кейса.

І це не єдиний новаторський чин, до якого вдався Василь Тихонович. Вся його трудова діяльність позначена оригінальними творчими знахідками: створення бібліотеки української діаспори, науково-дослідницького центру «Південна Слобожанщина», запровадження курсу «Українська література діаспори» та курсу «Основи журналістики», викладати який запросив професійного журналіста, – усього не перелічити.

З радістю зустріли моволюби філфаку й усього університету думку декана про видання літературно-мистецького альманаху «Євшан», у якому студенти й викладачі мали та й тепер мають змогу випробувати своє поетичне та прозове перо.

Одночасно з організаторською роботою Василь Тихонович вів активну наукову діяльність. Його доробок становить понад 120 публікацій. Українська мова – його любов і тривога. Основні напрямки досліджень – сучасна українська літературна мова, методика викладання мови в школах та педагогічних вишах.

Переважна більшість його праць широко відомі. Якось побував у київській школі № 24, яку очолює О.М. Онаць. У книжковій шафі директора побачив

«Барви української мови» Василя Тихоновича. Виявляється, Олена Миколаївна не лише прочитала твір нашого професора, а й добре знає й глибоко поважає Василя Тихоновича.

Вирушаючи в далеку поїздку, я беру два-три томика «Барвів» і вручаю їх зацікавленим особам. І вони завжди кажуть, що чули про цю книгу й хотіли б її мати.

Виступ у залі слов'янської Просвіти, 2006 рік

Василь Тихонович був надзвичайно активним просвітянином. Маючи енциклопедичні знання, легко міг висвітлити будь-яку тему, перед будь-якою аудиторією. Він був у числі засновників слов'янської «Просвіти» і її бібліотеки української літератури, подарував їй 500 примірників своєї багаторічної праці «Барви української мови». Нинішнього року, у день його народження, кожен учасник пам'ятного вечора, одержить його твір.

Просвітяни покажуть і «Український календар пам'ятних дат», укладений професором В. Т. Горбачуком. Слов'янська «Просвіта» працює за календарем Василя Тихоновича.

Шанувальники лауреата почесного просвітянського знака «Будівничий України» ознайомляться і з останньою роботою Василя Тихоновича «Тридцять років на Донбасі». Ця книга високої національної, соціальної й політичної напруги кличе жити й працювати в ім'я України. Вона як зустріч із незабутнім Василем Тихоновичем Горбачуком.

Володимир Півень

ПРО СВІТЛУ І МУДРУ ЛЮДИНУ

Добре. Добре, що не одразу, не після грудня 2013-го, а нині ми згадуємо про людину, яка у кожного з нас, колег, лишила по собі якесь дивне невгасне світло – зараз усе ніби самодовільно стало на свої місця, уклалося: кудись зникло незначне, спорадичне, а натомість лишилося есенційно-посутнє, головне.

Професор Горбачук був притягальною особистістю: було в ньому щось архетипово-українське, стале, неперехідне, справжнє… Я відчув це ще до того, як довідався про його нелегкий, насичений екстремальними подіями, шлях протистояння режимові.

Зрозуміло, його фахова компетентність, професіоналізм ні в кого ніколи не викликали жодних сумнівів. Для мене, як і для всіх, він був беззаперечним авторитетом. Але тут – про інше. Змінивши фах, і перейшовши на кафедру української мови та літератури (1994), я невдовзі поховав свого батька, який належав до того ж покоління, що й Василь Тихонович. І мені, пам’ятаю, дуже бракувало мудрого співбесідника, внутрішній світ якого б мав зв’язки з цікавою для мене культурою довоєнних і повоєнних часів.

Згоден з тими, хто стверджує: дух певного історичного часу накладає свій відбиток на все – звички, речі, одяг і навіть зовнішність представників того самого покоління. Сьогодні, ясніше, ніж будь-коли, я усвідомлюю якусь (певно, внутрішню) схожість Василя Горбачука й Федора Півня – обидва були подвижники й пасіонарії: перший – у галузі науки й національного виховання, другий – спорту й поширення фізичної культури.

Інтелектуалів тих далеких 50-х – 60-х років XX ст. не можна розглядати окремо від часового контексту: світова історіографія й політологія вже й на той час стримано зауважувала ординсько-царсько-більшовицько-радянську природу імперії, котра, мімікруючи поверхнево, завжди зберігала свою хижацьку сутність. Вони напевне знали, що того тоталітарного монстера «благими намірами», андеґраундними дискусіями, лекціями, піснями, плакатами не здолати – потрібні рішучі заходи, колективні виступи, сміливі вчинки, жертовні чини. Тож по смерті Й.Сталіна все й почалось.

Переконаний, кожна «випадковість» має таки каузальний вислід: ще зі студентської лави доля поєднала Василя Горбачука з Євгеном Сверстюком, а той, у свою чергу – з багатьма активістами дисидентського руху… Хіба ж випадково в середині сімдесятих життєва стежа Василя Тихоновича перетинається із шляхом Олекси Тихого? А далі – Василь Овсієнко, брати Горині, Віталій Кейс, Надія Світлична, та ін. склали коло тісного позафахового спілкування проф. Горбачука.

Невеличкий хатній кабінет із довоєнним столом, покритим такого ж віку обрусом і рушником, ретроканапою, шафами, обтяженими книжками, теками, збірками, пожовклими газетами, та разом із тим – «заповітною» схованкою із плескатими й опуклими пляшчинами, келишками, порційками та пугарями (швидше як романтичний арсенал, аніж атрибути «причащання») – ось побіжний опис предметного світу, що оточував мене під час принагідних зустрічей. Ми ніколи не марнували час за балаканиною ні про що – приходив, коли була вагома причина й нагальна потреба. Саме там, на старій канапі, десь у середині 90-х, ішлося про те, що категорії історичної пам'яті є не менш актуальні для філолога, аніж категорії граматичні. Обговорюючи назву ним же ініційованого факультетського художньо-літературного щорічника (рівно, як для студентів, так і викладачів), ми сумлінно розглянули попередньо запропоновані назви й зрештою зупинилися на варіанті Василя Тихоновича – «Євшан», аби цей половецький ботанізм символізував надважливе – проблему повернення української національної свідомості зденаціоналізованим масам та «інтернаціоналістам»-безбатченкам.

Мені пощастило понад півтора десятка років бути редактором цього щорічника, кожне число якого не виходило з друку без зазвичай коректних порад і настанов його засновника. Коли гортаю сторінки тодішніх випусків, здається, між рядками відчуваю напрочуд теплу енергетику нашого професора. А завітавши у справах на кафедру по двох роках відсутності, відчув, як майнула думка: тут досі все просякнуте «євшанним» духом…

Згадки-пригадки… Мов дивовижний монітор внутрішнього зору виявляє то те, то інше… Ось «виплив» американський професор-україніст Віталій Кейс – знакова постать для факультету: саме завдяки йому ми довгий час мали одну з кращих книгозбірень українських літераторів Америки, Канади, Бразилії, Чехії, Німеччини та інших країн світу. А все почалося зі щасливого випадку: на одній із наукових конференцій Василь Тихонович познайомився з професором Ратґерського університету (штат Нью-Джерсі, США), який виявився моїм земляком (народився в Дружківці, та через переслідування його батьків за «націоналістичну» діяльність 1943 року родині вдалося

виїхати за межі СРСР). Було б дивно, якби все закінчилося побіжним знайомством, далі – численні ваговиті пакунки з книжками, часописами, літописами від волонтерів українського закордоння, а на додаток – спеціальна стипендія для наших обдарованих студентів. По вкомплектації бібліотеки за ініціативи професора Горбачука було розгорнуто інтенсивну дослідницьку діяльність на студентському та аспірантському рівнях – реферати, статті, доповіді, розвідки, курсові та дипломні роботи, дисертаційні праці тощо. В середині дев'яностих для багатьох із нас це була справжня terra incognita … Пам'ятаю, зачитувався «Літописом УПА», творами Дмитра Донцова, Євгена Маланюка замість написання тексту дисертації, за що не раз отримував «на горіхи» від по-батьківськи незлобивого Василя Тихоновича… Хоча, можливо, через те захоплення мені й було довірено читати курс «Українська література діаспори».

Зараз шкодую, що не вів щоденника й не фіксував організацію й проведення численних національно-патріотичних заходів, ініційованих чи підказаних професором Горбачуком – пам'ятних літературних дат, Днів української мови й писемності, Днів Матері, Шевченківських читань і сценічних дійств, вшанувань героїв ОУН-УПА, «круглого столу» з нагоди 100-річчя від дня народження Романа Шухевича тощо. І все це – під патронатом Василя Тихоновича Горбачука, мудре й тихе світло якого вже сакралізувалося десь у заповітному куточку душі.

10-літній ювілей філологічного факультету

Ольга Біличенко

ЕНЕРГІЯ ДУМКИ
(пам'яті професора Василя Горбачука)

Василь Тихонович Горбачук належав до Мовознавців з великої літери. Дослідник, чиї розвідки лягли у фундамент вітчизняного мовознавства. Наставник, який виховав не одне покоління талановитих учнів, обдарувавши їх ідеями й показавши шлях до їхнього втілення. Тому так непросто писати про Професора, адже в стислому нарисі неможливо охопити все багатство його наукових зацікавлень, створити повнокровний, правдивий образ ученого.

Кожного, хто знайомий із працями професора В. Горбачука, вражає передовсім енциклопедична широта його зацікавлень. Мимоволі пригадуються великі вчені XIX ст., для яких не існувало вузького поділу на спеціалізації. Усі праці, які вийшли з-під пера вченого, свідчили про те, що це були дослідження найвищого ґатунку. Саме в них повною мірою виражені були різні гранини його дослідницького таланту.

Від початків наукової діяльності Василя Горбачука в ньому поруч із уважним дослідником жив шанувальник мистецького слова, захоплений популяризатор культур.

Велика наукова енергія Професора, його різноманітні наукові інтереси й енциклопедичні знання завжди робили його центром жвавих і плідних дискусій. Він був активним учасником форумів, конференцій, доповідачем і диспутантом, прихильним критиком і порадником. Навколо нього завжди було багато молоді, якій він охоче й щиро допомагав.

Як учений, він постійно йшов уперед, не зупиняючись на досягнутому. Отже, варто всім нам подякувати долі, що така людина, Професор був серед нас.

Володимир Глущенко

Два професори

Світлій пам'яті В. Т. Горбачука

Пам'ятаєте вашу фразу:
«Скажіть, а в Сімферополі
кораблі є?»
(на що я відповів:
«Звичайно, ні!»,
але за вікном потягу
були саме кораблі!)
І другу:
«Одразу видно,
що ми з вами –
два професори!»
О класична
професорська неуважливість!
Завдяки їй –
хай лише на півгодини –
я опинився
в улюбленому Севастополі,
а ви, щасливий,
принесли з кіоску
купу газет:
«Я приємно здивований!
Виявляється,
в Севастополі
є осередок української мови!»
Ми поверталися до Сімферополя
закохані в життя…

Валерій Романько

ПАМ'ЯТАЙМО НАСТАНОВНІ СЛОВА ВЧИТЕЛЯ: *«Усе залежить від нас, берімося до чесної праці»*

Нелегкі часи переживає Україна. Скільки розпочатої, а то й ще не початої (тільки в задумі) роботи сьогодні, а скільки буде завтра! У вирішення нагальних проблем спасіння й процвітання рідного краю в цей нелегкий час включилося багато земляків. Відчуваєш, як не вистачає сьогодні моїх старших колег-товаришів, таких особистостей, як Іван Овчаренко зі Святогір'я, Валентин Замковий із Артемівська, Микола Янко з Олексієво-Дружківки, Петро Жеребецький з Горлівки, Степан Темір із Старогнатівки, Володимир Венедіктов із Новоазовська… У цьому почесному списку шанованих мною людей своє особливе місце належить колезі по Слов'янському педагогічному університету Василеві Тихоновичу Горбачуку. Великі подвижники, трударі на ниві освітянській та просвітницькій, вони наполегливо й упродовж довгих років розповідали правдиву історію рідної держави, намагалися донести до своїх сучасників, особливо молоді, українське слово й шевченкові заповіти: «Учітесь, читайте, / І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь»; «В своїй хаті своя правда, / І сила, і воля»; «Свою Україну любіть…».

З Василем Тихоновичем я познайомився у перші місяці своєї праці в Слов'янському педінституті – спокійний, урівноважений, конкретний у справах й обіцянках, високої кваліфікації спеціаліст. Не можна сказати, що був відкритим – щось його насторожувало, чогось остерігався, подумалось тоді: мабуть, життя навчило не довіряти першій-ліпшій людині. Пізніше дізнався: так воно й було. Це був один із тих небагатьох колег, з ким я міг тоді, у 1987 році і в подальшому, вільно спілкуватися нашою з ним рідною мовою.

Багато в чому ми були з ним однодумцями, організовували й були учасниками чималої кількості заходів. Тих, що ми спільно проводили у стінах педуніверситету, особливо на філологічному факультеті, важко й перелічити. Пам'ятаються поїздки в музей В. Стуса в Горлівку чи Стусівські читання в Донецьку, вшанування пам'яті Олекси Тихого в Дружківці, презентація першого серйозного видання нашої студентки Наталії

Лапушкіної – книги «Українське письменство Краматорська» – у Краматорську… Обидва стали лауреатами всеукраїнського конкурсу «Українська мова – мова єднання», що його організувала Національна спілка журналістів України; у Донецьку від газети «Донеччина» отримали обласну премію «Плекаймо рідну мову», від Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка нагороджені «Золотими грамотами»…

Як викладачі вишу і до того ж члени НСЖУ, добилися того, щоб на філологічному факультеті відкрили хоча б спецкурс, якщо вже не спеціальність «Основи журналістики». У співавторстві видали й навчальний посібник «Основи журналістики», надрукували декілька спільних статей.

Я належав до тих небагатьох колег і однодумців Василя Тихоновича, кому він все більше й більше став довіряти. Особливо в останні роки свого життя. Пам'ятаю, як багато нового дізнався від нього під час повернення з одного із заходів, що відбувався в Донецьку: про зв'язки з Євгеном Сверстюком ще в їхні студентські роки; про бесіди з Олексою Тихим, коли той завітав до В. Горбачука вже в Слов'янську; про деякі епізоди із вінницького періоду його життя…

Якось Василь Тихонович натякнув, що взявся за спогади. А згодом я був навіть здивований, що він мені першому із сторонніх людей довірив прочитати чорнові записи свого щоденника. Своє прохання він виклав у короткому листі (друкується вперше): «Вельмишановний Валерію Івановичу! Передаю на Ваш суд свій опус. Прошу переглянути його дуже критичним оком. Хотів би знати Вашу відверту думку, чи варті якоїсь уваги ці «Записи», чи доцільно їх поширювати серед колег, знайомих у Слов'янську? З глибокою повагою В. Горбачук. 14.10.2010». Лист надійшов уже з Ірпеня, де Василь Тихонович з дружиною мешкав в останні роки свого життя.

У своїй відповіді я підтримав задум старшого колеги. Згодом отримав видану у слов'янській типографії «Друкарський двір» його книгу «Тридцять років на Донбасі. (Щоденникові записи). 1973–2004)». До речі, свої спогади під назвою «Сторінки мого життя» видала окремо книгою й дружина Василя Тихоновича, теж колишня наша колега по педуніверситету, Лідія Дмитрівна Нечай-Горбачук, і надіслала мені на слов'янську адресу з таким написом: «Відомому українському краєзнавцеві, досліднику й популяризатору Донеччини Валерієві Романьку з почуттям глибокої поваги автор. 1 червня 2012 р. м. Ірпінь».

Треба додати, що з Василем Тихоновичем ми обмінювалися книгами: він дарував мені свої, я віддячував тим же. На моїй книжковій полиці стоять його видання, до яких я час від часу звертаюся: «Види диктантів і методика їх проведення», «Український календар пам'ятних дат», «Основи наукових досліджень» і, звичайно, одна з найбільш відомих його праць – «Барви української мови». А ще – декілька праць про українське відродження (є й під псевдонімом), про свою малу батьківщину – Берестейщину.

Перебуваючи ще у Слов'янську, якось Василь Тихонович завітав і на моє подвір'я. У літню спеку сіли у дворі під виноградом, який своєю тінню накривав чи не увесь двір від ґанку до вхідної хвіртки, поруч плелися огірки, червоніли помідори, на деревах наливалися яблука. Гостеві сподобалося: «Хороше у вас». І він виказав свою давнішню мрію: «Давно вже хотів теж мати свій будинок, клаптик землі…». Обоє підтримали думку про те, що у своєму будинку багато роботи: треба утримувати його в належному стані, у весняно-літньо-осінню пору працювати на землі, слідкувати за парканом. А який будинок на землі без собаки та котика…

Уже в зрілому віці Василь Тихонович та Лідія Дмитрівна все ж зважилися на придбання свого будинку – вони полишили квартиру в Слов'янську й придбали будиночок в Ірпені, у напівлісовій зоні, по вулиці Радянській. Довелося професорові витратити чимало часу, матеріальних і фізичних сил з тим, щоб переобладнати так, як хотілося: перепрофілювати кімнати (в тому числі мати свій робочий кабінет), окрему кухню, провести каналізацію, зробити санвузол. І все ж мрія здійснилася – вони мали свою садибу. А в одному з листів запрошував у гості: «Коли будете у Києві, прошу завітати й до мене, тут зможете й заночувати…».

Слов'янську Василь Тихонович віддав більше 30 чи не найкращих років свого життя, тут у місцевому педуніверситеті створив філологічний факультет, добився відкриття аспірантури з української мови, особисто керував десятками дисертаційних робіт, залишив після себе надійну зміну –

своїх учнів, для багатьох він став Учителем та Наставником з великої літери. Покидаючи наше місто, він передав до університетської бібліотеки сотні книг, які збирав не одне десятиліття. З десяток рідкісних книг, підшивки деяких газет він подарував і мені. Особливо цінними вважаю і свято бережу двотомник Григорія Костюка «Зустрічі і прощання», який свого часу Василь Тихонович отримав із США як подарунок від самого автора. Спогади Григорія Костюка надихнули мене на низку статей та думку щодо необхідності вшанування пам'яті цього відомого літературознавця, доля якого свого часу привела до Слов'янська.

Як редакторові вишівської газети «Педагог» мені довелося працювати з «Останнім листом» В.Т. Горбачука, якого він надіслав до педуніверситету з проханням помістити в нашій газеті. Газета була майже зверстана, але для листа Василя Тихоновича я знайшов місце. Того дня (а було це 24 грудня 2013 року) він ще й зателефонував: бідкався, що в одному з речень пропустив кому – таким він був відповідальним і скрупульозним до своїх текстів. Наступного дня я мав здавати газету до друку. Зранку 25 грудня мені повідомили: не стало нашого старшого колеги й товариша. Терміново довелося переробляти останню сторінку газети, додавати статтю «Слово прощання», на початку якої вказали: «Перед випуском газети надійшла сумна звістка: 25 грудня 2013 року на 84-ому році життя помер Відмінник освіти України, кандидат педагогічних наук, професор Василь Тихонович Горбачук». Некролог «Слово прощання», як і «Останній лист» В.Т. Горбачука, помістили в чорну рамку.

Перебуваючи на VII з'їзді письменників України в Києві 29 листопада 2014 року, я не міг принагідно не відвідати могилу В.Т. Горбачука в Ірпені. Тим паче, що саме в цьому пристоличному місті, у Будинку творчості й відпочинку письменників, на дві ночі поселили членів донецької делегації. 30 листопада разом з Лідією Дмитрівною та колегою Миколою Сіробабою ми побували на одному з ірпінських кладовищ, де в оточенні високих сосен, у тиші та спокої спочиває наш старший товариш. Від членів кафедри української мови та літератури педагогічного університету, яку він створив, до якої так скрупульозно підбирав надійні кадри, поклали квіти, вклонилися його світлій пам'яті. Побували й у будинку, де мешкав Василь Тихонович, відвідали його робочий кабінет, який рідні обладнали в меморіальну кімнату: тут зберігаються книги, листи, фото, особисті речі близької людини. Здається, що господар вийшов на хвилинку зі свого кабінету.

Немає сьогодні з нами цієї мудрої й працелюбної людини. Але про Василя Тихоновича Горбачука залишилася добра пам'ять і його настановні слова: «Ніхто нам не допоможе – усе залежить від нас, берімося до чесної праці».

Ольга Карабльова

ЛЮДИНА Й ДОЛЯ

У кожного своя доля
І свій шлях широкий.
Т. Шевченко

Правдиво улягають ці шевченківські рядки, коли осягаємо життя нашого сучасника, нашого Учителя, професора Василя Горбачука. У бутті будь-якої людини трапляється зустріч із непересічною особистістю, яка вплинула на все її подальше життя. Можливо, моє життя пішло б іншою колією, аби не зустріч з професором Горбачуком у 1994 році. Саме в цей період доля випробовувала мене, і треба було напружити всі сили, щоб втриматися на ногах. Зустріч з Василем Тихоновичем можна вважати своєчасною підтримкою долі. Моє знайомство з ним відбулося в далекому 1973 році, ще в студентські роки, коли В. Горбачук був куратором нашої академгрупи і викладав українську мову. Ця зустріч, майже 20 років по тому, завершилася пропозицією роботи на кафедрі (була вакансія), і я з радістю погодилася.

З того часу набув потужного ривка процес моєї національної ідентифікації, і провідна роль у ньому належала професорові В.Т. Горбачуку. Робота на кафедрі поєднувалася з навчанням на філологічному факультеті (заочна форма), а по закінченні – з напутнім словом Василя Тихоновича й Лідії Дмитрівни – з навчанням в аспірантурі Інституту літератури АН України.

Пієтетність і шанобливість викликали подружні стосунки Василя Тихоновича й Лідії Дмитрівни. Взаємоповага, взаєморозуміння, турботливість характеризували їхні взаємини. Вони чудово доповнювали один одного: духовна спорідненість душ відчувалася в усьому. Гострота розуму, професіоналізм, наукова і творча активність, жіночність, артистизм (неперевершений співочий талант) Лідії Дмитрівни в цьому подружньому тандемі неабияк гармоніював з достоїнствами Вчителя.

З відстані певного часу усвідомлюєш, що жила і працювала поряд і під орудою легендарної людини. Архетип Мудрого Старого є цілковито зреалізованим в персоналії професора Горбачука. Як колись класична російська література «вийшла з гоголівської «Шинелі», так і філологічний факультет СДПІ

в 1996 році відродився завдяки невтомній, наполегливій, подвижницькій праці професора В. Горбачука. Пам'ятаю свою першу статтю «Слово про Докію Гуменну» до наукового збірника. Вона була доволі слабкою, але Василь Тихонович з висоти свого монбланового наукового досвіду не відкинув її, а підказав, допоміг її відредагувати.

Професор Горбачук завжди радо ділився, давав до прочитання колегам журнали й книжки зі своєї бібліотеки. Свого часу мою книгозбірню поповнили чотири примірники журналу «Кур'єр Кривбасу», якими зі мною поділився Василь Тихонович, оскільки йому надіслали подвійні екземпляри.

Вражали його демократизм, інтелігентність, відсутність навіть натяку на закостенілу ієрархічність у спілкуванні і стосунках з людьми. Для мене він є взірцем енциклопедичної обізнаності з будь-якого питання, особливо мовного. Можна було зателефонувати до пана професора і вдень, і ввечері, і отримати вичерпну відповідь на своє запитання. Викликали захоплення і повагу його допитливість, здатність до аналізу, легкість оперування фактами, аргументованість у веденні дискусії, чіткість орієнтування в політичному, історичному, мовно-літературному дискурсах. А стрижнем світовідчуття пана професора був україноцентризм, глибинне усвідомлення ним ролі української мови, культури в подоланні українським народом постколоніального синдрому, в націє- і державотворенні.

Назавжди запам'яталося, з якою непідробною щирістю, зацікавленістю, увагою професор Горбачук ставився до успіхів і здобутків молодих науковців на кафедрі, як він радів з приводу захисту ними дисертацій на здобуття наукового ступеня! Фактично основний склад нашої кафедри було сформовано з його легкої вдачі.

Успішна викладацька діяльність, інтенсивний науковий і публіцистичний доробок, налагодження особистих стосунків професора з широким колом друзів і знайомих, яке виходило за межі України і розпросторювалося на американський континент, – усе це сприяло популяризації філологічного факультету, налагодженню наукових і культурних зв'язків філологічного факультету в Україні та за її межами. Яскравим прикладом таких стосунків є знайомство Василя Тихоновича з професором Ратґерського університету США, нашим земляком Віталієм Кейсом, який прочитав курс лекцій на філфаці і передав бібліотеку україністики на факультет. Назавжди залишиться в пам'яті та атмосфера духовного єднання, щирості, високої інтелектуальної напруги, шляхетності, яка супроводжувала дружні зібрання колективу нашої кафедри на чолі з паном професором та гостями з-за кордону чи то в стінах вишу, чи то на лоні природи.

Подиву гідна здатність Василя Тихоновича ділитися з колегами, студентами духовним багатством спілкування з науковим, культурним колом своїх друзів, однодумців, закумульованим протягом усього його життя. Метр «частував» нас чудовими зустрічами з визначними культурними, політичними

діячами сучасної України: неодноразово до Слов'янська приїздили Р. Іваничук, Д. Павличко, Є. Сверстюк, В. Овсієнко та ін.

У пам'яті назавжди залишиться Слово патріарха, наснажене безмежною любов'ю до української мови, культури, глибокою вірою в краще майбутнє України.

Ігор Казаков

ЛИСТ ДО ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА ГОРБАЧУКА

Пам'ятаєте, шановний Василю Тихоновичу, як років із десять тому одного сонячного весняного дня Ви сказали мені:

– А я про Вас, Ігоре Миколайовичу, в обласній пресі написав!

– О! – вразився тоді я, оскільки про мене ще ніколи не писали в обласних газетах. – Навіть і не сподівався!

– А я написав! – бадьоро кивнули Ви та розповіли про що йшлося у вашій статті.

Згадав цей малесенький епізод з історії нашого досить довгого знайомства і спіймав себе на думці, що мені, на жаль, так і не довелося написати про Вас, мій дорогий Василю Тихоновичу. Тому, хоч і запізно, пишу Вам листа. Листа про Вас…

З того часу, як ми з Вами познайомилися, минуло двадцять п'ять років – рівно половина мого життя. Наші кафедри й тоді були на одному факультеті, тому ми бачилися щодня, але майже зовсім не знали один одного, бо не траплялося нагоди для більш тісного спілкування.

По-справжньому «відкрив» я для себе професора Василя Горбачука пізніше, у середині дев'яностих, коли після закінчення аспірантури повернувся до Слов'янського педагогічного інституту. Саме тоді народилася Ваша ініціатива, яка виявиться, я не побоюся цього слова, історичною. На факультеті підготовки вчителів початкових класів відкривається українське відділення – паросток майбутнього філологічного факультету.

Одночасно Ви започатковуєте спеціалізований гуманітарний клас у ЗОШ № 1, який став першою в Слов'янську базою підготовки майбутніх філологів. Ваша ідея полягала в тому, щоб мовним та літературним предметам старшокласників навчали викладачі Слов'янського педагогічного інституту. Невдовзі більшість випускників гуманітарного класу стали студентами філологічного факультету. Багато хто з них пізніше досягне значних успіхів в освітній та науковій діяльності – достатньо назвати Олену

Голуб та Назара Ляшова, які успішно захистили кандидатські дисертації, Анатолія Погорєлова, який став директором ЗОШ № 13 нашого міста. Великою мірою вони мають бути вдячні саме Вам.

Саме Вам має бути вдячним і весь філологічний факультет, адже саме Ви доклали величезних зусиль та енергії, щоб відновити філологічний факультет у нашому виші. Саме Ви, наш перший декан, створили та згуртували потужний творчий колектив викладачів і студентів, який успішно подолав усі «труднощі росту»: створення науково-методичної та матеріальної бази, отримання необхідних ліцензій та проходження акредитацій…

Але Вам було замало тільки відродити філологічний факультет та запустити механізм навчального процесу – Вам не давав спокою справжній вирій ідей! Ви створюєте науково-дослідний центр «Південна Слобожанщина», започатковуєте літературно-художній часопис «Євшан», налагоджуєте міжнародні зв'язки з діаспорою… За будь-яку справу Ви завжди бралися із вражаючою енергією та натхненням – і завжди доводили до досконалості.

Кожна людина залишає слід у нашому житті. А спілкування із непересічною людиною – це ще й взірець, приклад для наслідування. І я дуже вдячний Вам за той приклад, той урок, який Ви дали мені – урок справжнього, непідробного ентузіазму. І не тільки ентузіазму в сучасному розумінні, але й того ентузіазму, як його розуміли за античних часів, – стану творчої богонатхненності. Саме такою – творчою та богонатхненною – людиною Ви, шановний Василю Тихоновичу, назавжди закарбувалися в моїй пам'яті…

У бібліотеці діаспори, Слов'янськ, 1997 рік

Тетяна Полякова

ЗОЛОТА ОСІНЬ 1994-го

Золота осінь 1994-го року. Так, вона була уквітчана багрянцем, була саме такою, як у нас, на Західній Україні, у давньому Дрогобичі – місті мого дитинства, юності, незабутніх студентських років.

Очевидно, я вимушена змиритися з переходом від моєї національної ідентичності до комунікативної єдності з чимось новим, що глобально асимілює мене в майбутньому зі Слов'янськом – тепер уже також рідним містом, у якому вперше зустрів мене Василь Тихонович Горбачук – мій батько з Донбасу. Так, названий батько, з яким я знаходилась у духовному діалозі протягом двадцяти років, саме Він із дружиною Лідією Дмитрівною прихистив мене перед поселенням до гуртожитку, саме по-батьківськи налаштував на подальшу плідну роботу на педагогічній ниві, простеливши дороговказ у наукову роботу.

Я знайшла дорогоцінну батьківську підтримку Людини, яка вирізнялася серед інших мудрістю, педагогічним досвідом, принциповою, твердою, кришталево чистою життєвою позицією.

Сміливість казати правду, бути абсолютно неконфліктним, нетерпимим до блюзнірства й несправедливості, тонке почуття гумору та фаховість у науці – таким залишився в моїй пам'яті ВІН, зірка в безмежному Всесвіті філологічної науки.

Не буду говорити в минулому часі, адже неперебутня туга переплітається з християнською Вічністю, бо Його зоря не згасла, а лише зайшла для повернення в наших спогадах.

Те зерно, яке посіяли Ви, дорогий Василю Тихоновичу, дало плідний врожай на ниві Слов'янського філфаку. Так, недаремно Ви створили наш оазис українського слова саме тут, у Донбасі!

Життя – це мандрівка. Мені поталанило зустріти в ній близьку за духом людину, Вас, шановний Василю Тихоновичу. Не вистачає слів, щоб виявити щемливий біль утрати… Та швидкоплинність життя змушує відкинути всю суєту земного буття. Упевнена, що Ваш дороговказ виплекає ще не одне наукове покоління, адже українське слово, національна свідомість крокує поряд із нами – Вашими названими дітьми, духовними нащадками!

Наталія Кочукова

СПОГАДИ ПРО ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА ГОРБАЧУКА

У житті, як на довгій ниві… Стільки цікавих подій, зустрічей із різними людьми, звичайними й непересічними, з тими, які назавжди лишили слід у серці.

Доля була прихильною до мене й тому, напевно, подарувала зустріч із Великою Людиною, Професором Василем Тихоновичем Горбачуком. Він був принциповим і вимогливим науковим керівником мого дипломного дослідження, для якого професійна честь – над усе. Згадую, як була вразливою студенткою: ображалась на те, що Пан Професор виправляв мої мовленнєві помилки, робив зауваження, критикував. І лише з часом зрозуміла, який неоціненний досвід я здобувала тоді. Настанови Василя Тихоновича визначили мій подальший науковий і професійний шлях. Уміння щиро радіти успіхам, науковим досягненням учнів було притаманне Василеві Тихоновичу як нікому. Пригадую, як пишався він тим, що його колишня дипломниця захистила дисертацію й опублікувала монографію. На засіданні вченої ради університету, коли рекомендували мене щодо присвоєння вченого звання доцента, Василь Тихонович першим виступив і підтримав зі словами: «От Наталія Кочукова – така молода дослідниця, а вже має монографію». Він виховав багатьох гідних учнів – продовжувачів його ідей і переконань, не байдужих до історії нашої країни, культури, мови, залюблених в українське слово. Своєю широкою палітрою наукових зацікавлень Пан Професор зробив вагомий внесок у розвиток мовознавчої науки.

А в моєму серці Василь Тихонович назавжди залишився мудрою, чуйною, уважною, відданою улюбленій справі Людиною, яка підтримувала кожного, хто потребує допомоги…

Вікторія Щербатюк

ВІН ТВОРИВ КОЖНОГО З НАС

Ліна Костенко писала: «Єдине, що від нас залежить, – принаймні вік прожити як належить». Василь Тихонович Горбачук прожив нелегкий вік, але щасливий, бо доля дарувала йому прекрасну сім'ю, улюблену справу (він був Учителем від Бога!), удячних учнів і послідовників, тих, хто продовжує сьогодні розпочате професором.

У дарунок від Господа Василь Тихонович отримав високий рівень інтелекту, тактовності, освіченості, педагогічний талант і безмірну любов до рідного краю, української мови, яку він намагався передати кожному поколінню випускників нашого вишу. Його не раз випробовувало життя: било, кидало з місця на місце, обмовляло, змушувало страждати. Але не зламало сили духу, мужності, вірності своїм ідеалам і прагненням.

Він творив кожного з нас. Він намагався вкласти у кожного частку свого бажання бачити Україну вільною, квітучою, сильною. Тому не випадково з'явилися «Барви української мови», де зібрано все найкраще, що виражене в слові про нашу мову.

Він любив *говорити*. Ні, не пустословити, а саме *говорити*! Іноді Василь Тихонович підходив до мене й пропонував: «А давайте прогуляємося з Вами коридором». Це вже був натяк: давайте поговоримо. Розмова завжди тривала невимушено, спокійно, він ніколи не нав'язував свою думку, проте інколи повчав, як батько, що робити в тій чи тій ситуації. І я йому за це дуже вдячна. Пам'ятаю, були деякі неприємні моменти в моєму житті, але завдяки порадам Василя Тихоновича вдавалося їх обминути спокійно, без нервів і наслідків.

Він уболівав за кожного з нас не лише в професійній сфері, але й за особисте життя. Він хотів, щоб усі були щасливими, успішними, улаштованими в житті. Переживав, якщо десь траплялися якісь непорозуміння, як справжній батько!

Філологічний факультет нашого вишу завжди славився талантами, особливо майстерністю «творити слово філігранно». Тому невипадково в 1997 році у Василя Тихоновича виник задум створити альманах «Євшан», щоб надати можливість молодим талантам спробувати себе в слові. Я горда тим, що є

продовжувачем хорошої справи В.Т. Горбачука. З 2013 року я – головний редактор літературно-мистецького альманаху. Ми продовжуємо працювати з творчою молоддю, заохочуємо до співпраці викладачів нашого вишу, учнів та учителів шкіл м. Слов'янська, студентів інших навчальних закладів.

У своїх спогадах Василь Тихонович писав: «Що примушує людину долати важку дорогу, аби постояти в поминальний день біля вибитого в камені імені рідної людини, віддати їй шану? Безперечно, повага до пам'яті. Так і нація, щоб жити, розвиватись, мусить пам'ятати…» У моїй пам'яті Василь Тихонович назавжди залишиться чесною, мудрою, безкомпромісною, відвертою Людиною, гідним науковцем і справжнім патріотом України.

Світла пам'ять Вам, УЧИТЕЛЮ!

Лариса Тищенко

ВІН НАЗАВЖДИ ЗАЛИШИВСЯ З НАМИ

25 грудня 2013 року не стало професора Василя Тихоновича Горбачука. Без батька залишилося двоє синів, двоє достойних хороших синів, яких міг виховати лише такий прекрасний батько. Проте в цей день осиротіла ще одна дитина, улюблене дітище Василя Тихоновича – філологічний факультет Донбаського державного педагогічного університету, осиротіла кафедра української мови та літератури.

Сумна звістка стала особистою трагедією для кожного, хто знав цю прекрасну людину. Під час церковної відправи за Василем Тихоновичем святий отець сказав, що коли людина відходить у вічність, ми картаємо себе за те, що чогось не встигли зробити чи сказати їй. Сказав також, що для Господа всі душі є живими, тому те, що ми не встигли сказати людині за життя, ми можемо продовжувати їй говорити й після настання години вічної розлуки. І вона нас обов'язково почує.

У кожного, хто знав Василя Тихоновича, кому пощастило бути його студентом, аспірантом, колегою, напевне, є такі невимовлені слова, які киплять, вирують, рвуть душу сьогодні, коли його вже немає поруч, слова, що просяться

назовні, щоб він їх усе-таки, нехай із запізненням, але почув. І тому цей випуск «Євшана» ми присвячуємо його засновнику і натхненнику – професору Василеві Тихоновичу Горбачукові.

Утративши в цьому житті вже не одну близьку людину, з особистого досвіду знаю, що підсвідомість намагається врятувати нас від болю по-своєму: переконуючи, що той, хто відійшов у вічність, усе ще тут, поруч, просто людський зір не здатен сприймати його тепер. І, дійсно, коли йдеш коридором філологічного факультету, то ніби бачиш реально, тут, такий знайомий і рідний силует. Добра посмішка, уважний і лагідний погляд, ледь примружені очі … Я не пам'ятаю випадку, коли б Василь Тихонович дозволив собі підвищити на когось голос чи виявити роздратування. Завжди спокійний, урівноважений, заклопотаний і водночас усміхнений, хоч іноді (через реалії життя) посмішка могла бути сумною, але це була посмішка …

Пригадую перший рік свого навчання в інституті. Саме Василь Тихонович ще на І курсі дав мені питальник Й.О. Дзендзелівського для збирання діалектної лексики. Як він ще в 1988 році зумів відчути, що 1993-го це буде захищена дипломна робота, а далі – кандидатська дисертація з української діалектології?! Серед багатьох прекрасних рис Василя Тихоновича – уміння бачити людину на перспективу, дати їй шанс на самореалізацію, знаходження ***свого*** життєвого шляху.

Скільки добрих, хороших, мудрих слів було сказано цією людиною кожному з нас! Скільки мрій і задумів було в його невтомній душі, скільки щастя світилося в його очах, коли філологічний факультет попри всі перепони, труднощі все ж таки народився й дедалі міцнів і зростав. Скільки невимовного жалю й туги було в них через те, що не вдалося втілити в життя, бо іноді доводилося просто виживати й дякувати Богові, що не опинився за ґратами, як багато інших однодумців. Пам'ятаю його слова: «Мені ще так багато треба зробити, ще так багато треба встигнути, у мене ще стільки планів!»

Коли я закінчила 8 клас і чотирнадцятирічною дитиною пішла вчитися до педагогічного училища за 180 кілометрів від батьківського дому, мама, щоб хоч якось пом'якшити цей перехід до дорослого світу, часто повторювала мені слова: «Учителі – це ті ж люди, а люди бувають різні …» Чим більше живу на світі, тим більше переконуюся: люди, дійсно, бувають різні. Одних, зустрівши на своєму шляху, ми не можемо навіть пригадати через деякий час, інших можливо згадаємо, та є люди, які доленосно впливають на життя інших, тому й залишають свій слід у їхніх серцях назавжди, так, як зробив це професор Василь Тихонович Горбачук.

Ольга Золота

Я ПИШАЮСЯ

Перше моє знайомство з Василем Тихоновичем відбулося в межах навчальної аудиторії, як викладача і студентки. Ґрунтовні цікаві лекції занурювали нас в ту атмосферу, яку намагався створити професор, не були «сухими та суто науковими», а навпаки ще більше долучали присутніх до розуміння матеріалу.

Студентство мого періоду навчання жадало нових знань, відчувало необхідність отримати додаткові спеціалізації, тому введений Василем Тихоновичем курс «Основи журналістики» зацікавив аудиторію з перших хвилин заняття.

Коли я почала працювати на кафедрі української мови та літератури, мала змогу познайомитися з Василем Тихоновичем з інших ракурсів. Одразу спадають на думку такі враження від спілкування з паном професором: щирість, відкритість для колег і студентів, «лагідна суворість», відданість улюбленій справі та невтомна працьовитість. Пам’ятаю, як, особливо по суботах, Василь Тихонович приносив свої рукописні матеріали і просив набрати їх на комп’ютері, бо, незважаючи на поважний вік, все продовжував писати.

Не можу не згадати про те, як Василь Тихонович любив рідну мову, підтримував «мовний режим» на кафедрі та повсякчас нагадував колегам і студентам, що лише українська мова має лунати в стінах філологічного факультету.

Через мій молодий вік наше знайомство з Горбачуком Василем Тихоновичем було не дуже тривалим, але полишило по собі глибокий слід. З щирою відвертістю хочу заявити, що пишаюся тим, що була знайома з такою прекрасною Людиною і мала змогу долучитися до великої справи, якій присвятив своє життя пан професор.

Валентина Хижнякова

СПОГАДИ ПРО ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА ГОРБАЧУКА

Мені довелося працювати на кафедрі української мови та літератури (я вела практичні заняття з методики викладання української мови в початкових класах, а лекції читала Л. Д. Нечай), коли завідувачем кафедри був Василь Тихонович. Це керівник, який міг тактовно допомогти, підказати, так пояснити, що одразу все ставало зрозумілим.

А ще ми з ним вели громадську діяльність. Він був головою виборчої дільниці № 25 (вулиця Леніна, 12), яка була розташована в навчальному корпусі № 1, а я була секретарем комісії. Наша робота на дільниці була визнана кращою по місту Слов'янськ за висновками комісії з Києва. І після того я протягом 20 років була сама головою дільничної комісії. Бо це Василь Тихонович так вплинув на мене. Він завжди знав, як треба в тій чи тій ситуації діяти, як організувати, спланувати роботу, а ще працювати з людьми. Я багато чому навчилась завдяки Василю Тихоновичу. А потім він доручив мені збирати матеріал про всіх кандидатів у депутати всіх рівнів та програми партій. Він дуже цікавився громадським життям, біографією тих людей, які балотувалися на державні посади. Його цікавило, що програма партій пропонує для покращення життя простих людей. Я завжди йому приносила всі матеріали одразу після виборів.

Василь Тихонович – душа колективу. Він так зумів організувати всю роботу спочатку кафедри, а потім і філологічного факультету, що нікому і в голову не приходило підвести його.

Тактовний, справедливий, сумлінний, дисциплінований – він був наділений такими якостями характеру, що у всіх, хто був поруч, було бажання зробити щось корисне, добре для спільного блага. Пам'ять про Василя Тихоновича завжди залишиться в наших серцях.

Ольга Кичукова

ПАМ'ЯТІ ГОРБАЧУКА ВАСИЛЯ ТИХОНОВИЧА

Засновник нашого філфаку,
Він дуже нас усіх любив.
Щоб нам жилось і працювалось,
Він все робив! Він все робив!

Він бачив кожного окремо
Й весь колектив він добре знав,
За всіх нас іноді до щему,
Ніби за рідних, вболівав.

Він був душею колективу
І серцевиною його,
А неуважний до здоров'я
Він був хіба що до свого.

Ой, як же ми його любили!
Як поважали ми його
І берегли що було сили,
Як батька рідного свого.

Не нервувати намагались
І зложено всі працювали,
В часи дозвілля колективом
Розумно, вміло розважались.

Він так любив, коли співають
Пісень дівчата українських.
Понад усе душею й серцем
Любив він мову українську.

Пропагував її всечасно
І тільки нею розмовляв
І в побуті, і на роботі,
Хоч ще немало мов він знав.

До нас він ставився тактовно,
А коли й було щось не так,
Він зауважував змістовно
Чи промовляв: «Буває всяк».

Він був зразковим сім’янином
Та мав прекрасную дружину,
І виросли у їх в сімействі
Два красеня – чудових сина.

Давненько мріяли вони
В Ірпінь з сім’єю переїхати,
Бо роки брали вже своє,
А там їм буде легше дихати.

Він наші здібності і вміння,
Як батько рідний, добре знав.
І кафедру – своє творіння –
В надійні руки передав.

Ця кафедра вже процвітає,
Неначе навесні вінець,
Але його не забуває,
Бо він наш Батько, наш творець!

А я, як автор цих віршів,
Знов дякувать йому готова
За все, що він зробить зумів…
Пенсіонерка Кичукова.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Біличенко Ольга Леонідівна – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Глущенко Володимир Андрійович – доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету.

Горбачук Дмитро Васильович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Горбачук Іван Тихонович – кандидат фізико-математичних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри методології та методики навчання фізико-математичних дисциплін у вищій школі, голова профспілки Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова.

Городенська Катерина Григорівна – доктор філол. наук, професор, завідувач відділу граматики Інституту української мови НАН України.

Золота Ольга Вікторівна – випускниця філологічного факультету, старший лаборант кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Казаков Ігор Миколайович – канд. філол. наук, завідувач кафедри російської мови та літератури.

Карабльова Ольга Володимирівна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Кичукова Ольга Іванівна – з 1991 до 1998 р. – асистент кафедри української мови та літератури, учасник та ветеран ВВВ, ветеран праці України.

Кочукова Наталія Іванівна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Нечай (Горбачук) Лідія Дмитрівна – канд. пед. наук, доцент, з 1974 до 2000 р. викладач кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного інституту.

Ніколашина Тетяна Іванівна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Овчаренко Наталія Іванівна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури, декан філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету.

Півень Володимир Федорович – канд. філол. наук, доцент кафедри філології та методики викладання мов Краматорського економіко-гуманітарного інституту.

Подолинний Анатолій Мусійович – канд. філол. наук, член Національної спілки письменників України (м. Вінниця).

Полякова Тетяна Василівна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Поповський Анатолій Михайлович – доктор філол. наук, професор кафедри мовної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Романько Валерій Іванович – канд. філол. наук, доцент кафедри російської мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету, редактор університетської газети «Педагог».

Савенко Володимир Федорович – голова Слов'янського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Скрипник Віктор Петрович – член НСЖУ, почесний краєзнавець.

Тищенко Лариса Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету.

Хижнякова Валентина Михайлівна – старший лаборант кафедри музики і хореографії, член профкому Донбаського державного педагогічного університету.

Щербатюк Вікторія Станіславівна – старший викладач кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету, редактор літературно-мистецького альманаху «Євшан».

„Самвидав“

Слов'янськ- 2015